

ção de novo, dizendo que então a souberão, e para lhes ser recebida, jurão que antes da sentença o não sabião, nem viera á sua noticia; e isto haverá lugar quando a parte que puzer a suspeição tratou seu feito por si, ou por seu procurador. Porém se se proceder por edictos contra algum ausente, poderá pôr suspeição no Fulgador que a sentença deu, para annullar os autos, e sentença contra elle em sua ausencia dada.

45 Idem statutum fuit respectu primæ partis hujus corollarii in dict. Extravaganti das suspeiçoens §. 5. incipit: *Hey por bem que depois; & L. 5. & 6. §. 1. tit. 2. part. 3. Extravagant.* ad quam se remittit, in quibus hoc decidebatur casu, quo processus esset finaliter iudicatus, vel iudex habuisset in eo positam suam deliberationem, vel in memoriali positum tenorem futuræ sententiæ; & noviores leges in dict. Extravag. das suspeiçoens, dicto §. 7. & Ordin. dicto §. 6. loquuntur, & idem statuunt etiam in terminis, in quibus nec sententia finalis lata est, nec votum datum, nec deliberatio posita nec positum est in memoriali.

46 Et circa conciliationem dict. L. 5. & 6. §. & in ordinem iudicii in L. 7. §. 38. tit. 1. part. 2. Extravag. vide apud Valasc. consult. 115. in 2. part. quæ cessant stante nova Ordin. dict. §. 5. Notandum tamen est ex hoc §. 5. versic. Porém, quod illa verba: *Se se proceder a edictos contra algum ausente;* non habet locum, quando absens fuisset personaliter citatus ad causam, licet reliquus processus factus esset in sua absentia, quia non poterit allegare suspicionem ex causa antiqua, quia hic, qui à principio fuit citatus personaliter, licet neglexerit ad iudicium venire, æquiparatur ei, qui litigavit per se, vel per procuratorem, ex Ordin. antiqua lib. 3. tit. 71. §. 20. & ex Ordin. nova lib. 2. tit. 87. §. 3. ibi: *E bem assim quando o Reo fosse condemnado á revelia por nunca apparecer em juizo por si nem por seu procurador, até se dar cõtra elle sentença pela qual se pede cõ-*

tra elle execuçaõ, esta tal se em sua pessoa não for citado, poderá allegar embargos de qualquer qualidade que se jáb, posto que os não bouvesse de novo, com tanto que os allegue dentro dos seis dias. Porém se sendo citado em sua propria pessoa não apparecer em juizo por si, nem por seu procurador, por não querer, não poderá vir com taes embargos, senão como podera vir, se por si, ou por seu procurador litigara, como acima dicemos; ut videre est in §. 1. & §. 2. ejusdem tituli.

In Ordin. antiq. dict. tit. 22. §. ult. 48 disponebatur, quod iudex aliquis recusatus, si iudicaretur suspectus recusanti, non ideo dicebatur suspectus omnibus ejus consanguineis, & familiaribus, ut solebat, sed tantum erat suspectus omnibus ejus ascendentibus, vel descendentibus, socero, socru, fratribus, affinibus, uxoris cum suis sororibus, consobrinis, qui sunt ii, qui ex sororibus, aut patris procreantur, & famulis ejus, cui suspectus iudicatus est, qui eo tempore in sua domo vixerint, non autem aliis supervenit Extravag. 5. & 6. §. 2. tit. 2. p. 3. Extravag. ubi disponebatur: *Item que se não podesse pôr suspeição a algum Fulgador por a parte dizer que lhe he suspeito, por ser julgado por suspeito a algum parente seu, ou pessoa daquellas que a Ordenação declara no livro 3. tit. 22. §. fin. E porém poder-lhe ha vir com qualquer suspeição que tiver, allegando as causas della, sendo taes de que por direito se lhe deva conhecer.*

49 Ultimo supervenit Extravagante das suspeiçoens, §. 5. incipit: *E posto que algum; & Ordin. nova d. tit. 21. §. 10.* ubi ita disponitur: *E nenhum Fulgador será havido por suspeito, por a parte dizer que foi julgado por suspeito a algum seu parente, nem por dizer que lhe he suspeito, porque outro Fulgador seu parête lhe foi julgado por suspeito. Porém poderá vir com suspeição, sendo o parêtesco por linha direita ascendente, ou descendente, ou sendo transversal dentro do segundo grao contado por direito Canonico, articulando de novo as causas della, que tam-*
bem

bem toquem directamente ás pessoas do recusado, e recusante: & ita oportet duo articulare, & probare simul: primum consanguinitatem ascendentiæ, descendentiæ, vel transversalis lineæ intra secundum gradum computatum secundum jus Canonicum, qui finitur inter consobrinos ex duobus fratribus; vel sororibus, vel fratre, & sorore natis, vel inter patrum vel amitam, & filium, aut filiam alterius fratris, vel sororis: secundum articulando de novo, & probando causas suspicionis, quæ tangant directè personas recusantis, & recusati, & in hoc cauti sint recusantes, & eorum advocati, video enim sæpe in hoc erratum, & suspensiones rejectas.

50 Quoniam aliquis ex Senatoribus, vel iudex alius quilibet se sentit in sua conscientia suspectum, & ita declarando per juramentum, poterit abstinere à determinatione processus intra triduum, postquam ei datus fuerit, & elapso illo triduo poterit processum reddere modo supra citato, sed tenebitur partibus solvere sumptus duplicatos retardationis, quos fecerunt à transitu illius termini, usque ad tempus, quo se abstinet, & erit suspensus quousque ostendat certitudinem solutionis sumptuum, & ita probatur in *L. reformationis justitiæ §. 14.* & ex *Ordin. d. tit. 21. §. 18.*

51 Atque ideo malè faciunt iudices, qui facilè, & sine juramento ratione fictæ suspicionis se depellunt à cognitione processus: velut complacent partibus recusantibus, vel ut se exonerent, quod tuta conscientia facere non possunt, sunt enim mercenarii Regis ex salario sibi constituto, & non possunt recusare laborem, quia sicut qui altari servit, de altari vivere debet, secundum *Apostolum ad Corinthios cap. 9. cap. ex his 22. in ordine 12. quest. 1. cap. cum secundum 16. de præb.* ita è converso, qui vult præmium, debet sustinere laborem, quia non est ferendus qui lucrum amplectitur, onus autem ei annexum subire contemnit, *L. unica, §. pro secundo, Cod. de caducis tollendis, glossa, verbo, repelli. Rur.*

sus & male faciunt, qui sciunt se esse suspectos, & processus retinent per plures dies, nec solvunt expensas, nec de eo faciunt conscientiam.

Contra procedimentum suspicionum 52 potest pars adversa exceptiones allegare, ut probatur ex *L. reformationis just. §. 18. sub titul. dos embargos ao procedimento das suspeiçoens, & ex nova Ordin. d. titul. 21. §. 24. ibi: E vindo a parte com embargos ao procedimento das suspeiçoens, correráõ juntamente os embargos com ellas.* Et ad determinationem suspicionum statuti sunt 45. dies, ut probatur ex *L. 7. §. 39. titul. 1. part. 3. das Extravag. & in L. 4. titul. 2. eadem part. & Ordin. dict. titul. 21. §. 21.* & sunt continui hujusmodi dies, nec possunt prorogari per quascumque exceptiones, quas recusantes allegent, ut probat *dict. Extravagant. das suspeiçoens §. 6. incipit: E porque sou informado; & nova Ordin. d. tit. 21. §. 22. ibi: E os ditos 45. dias seraõ continuos, e se contaraõ do dia que a suspeiçaõ for actuada, e tanto que forem passados sem a suspeiçaõ ser finalmente determinada por sentença, o Juiz que della conbecer, naõ vá mais por ella em diante, e a causa da suspeiçaõ sique finda, sem se poder mais fallar nella, sem embargo de quaesquer embargos que a parte allegar.*

In quo aliqua sunt notanda: primum 53 quod assignantur 45. dies, constituto quod in primis 30. diebus recusans fecerit diligentiam in prosecutione suspicionis, ut habetur in §. 21. sciendum quod incipient currere ab eo tempore, quo fuerit per notarium actuata, & ideo non current ante actuacionem, imò debet esse scripta per advocatum, ut currant, ex *Cabed. dec. 45. n. 8. in 1. part.* Tertium, quod hæc lex est rigorosissima in superlativo gradu, quia medio tempore possunt occurrere mille impedimentorum genera, ob quæ recusans non potuit prosequi suspicionis processum, & jura clamant impedito non currere tempus, quoniam ipse illud non potuit removere, ex *L. quibus diebus, ff. de cond.*

& demonstrat. Bart. & additio ad eum in L. si cum ipse, ff. de excus. tutor Octavian. ad Vestrium in practica Roman. Curiae lib. 6. cap. ultim. num. 25. Azeved. ad Curiam Pisanam lib. 4. capit. 6. n. 37. & in titul. 2. num. 100. lib. 6. novae collect. sed licet rigurosa, servanda est, ex L. prospexit 12. ff. qui, & à quibus, ibi: *Quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est Jason. L. non dubium, n. 32. Cod. de legibus, Burgos de Paz L. 1. Tauri, n. 454.*

54 In eodem tempore debent finiri exceptiones objectae contra procedimentum recusationis, ex *Ordin. dict. tit. 21. §. 24.* ibi: *E se determinarà tudo dentro dos 45. dias em que a suspeiçãõ se ha de determinar, os quaes passados, se procederá sem embargo dos embargos, como se postos naõ foraõ. Idem statuit L. de reformat. justitiae, §. 18. & in judicandis exceptionibus contra procedimentum debent intervenire iidem Senatores, qui fuerunt in cognitione suspicionum, ex *Cabel. dec. 44. in 1. p.**

55 Nec omitto, quod cum in Senatu Portugallensi esset dissensio inter Senatores, an dato justo impedimento tempus recusandi possit prorogari, consulti Senatores Palatii à Cancellario responderunt per epistolam missam nomine Regis: *Dom Felipe por graça de Deos, &c. Faço saber a vós Licenciado Luiz Machado de Gouvea, do meu Conselho, Chanceller da Relaçãõ do Porto, que vi a carta que me escreveste sobre as duvidas que tivestes na Relaçãõ. E quanto á primeira, se por alguma via pode ser provido nos 45. dias o recusante que poem suspeiçãõ, ainda que naõ esté por elle, salvo da restituicãõ, que logo a Ordenaçãõ declara para a qual se daráõ 15. dias, porque glossando vós huma sentença em que davaõ mais tempo que a Ordenaçãõ, por se dizer, que naõ estive-ra pelo recusado, senaõ pela parte, mandáraõ os do agravo, que sem embargo da glossa, passasse a sentença pela Chancellaria: mandey comunicar esta duvida no Desembargo do Paço, e parece que a*

*glossa que puzestes foý bem posta, e conforme a ella se deve proceder daqui em diante, e assim notificareis aos Desembar-gadores, que cumpraõ inteiramente a Ordenaçãõ que neste caso falla. Ft fuit scripta 25. Jul. anno salutis 1605. & est collationata in libro illius Senatus. Si tamen feratur sententia finalis intra 45. dies, & non postea excipiatur contra sententiam, poterit de exceptionibus cognoscere, non obstante quod lapsi sint, ut docet judicatum in Senatu, & rationem reddit discriminis *Cabel. Aresto 21. in 1. p. suarum decision.**

Tertium, quod notatur ex *d. §. 22. ad finem*, ibi: *E samente por via de restituicãõ se poderãõ assinar aos menores quinze dias mais, e sendo passados, naõ se vá mais pela suspeiçãõ em diante. Quod minoribus conceditur restitutio adversus lapsum temporis 45. dierum ad prosequendam recusationem, quia non eam finivit in tempore ordinario, & idem practicatur in aliis, quibus restitutio datur ad instar minorum, ut sunt Ecclesiae, Civitatis, Oppida, Villae, vici, & alia, de quibus *Marant. de ordin. judiciorum, 6. part. titul. de appellat. à num. 79. & per Sfortiam Oddum de restitut. 1. p. q. 3.**

In Regno Castellae negatur minoribus restitutio circa materiam suspicio-num, ex *L. 16. titul. 10. lib. 2. novae collect.* edita per Philippum II. In Vallefolitano, anno 1559. & tenor ejus talis est: *Porque de no estar dispuesto por las leyes susodichas, que se entendan contra los menores, y personas a quien compe-te restituicion, se han seguido dilaciones en la vista, y determinacion de los pleytos, declaramos, y mandamos, que lo proveydo, y mandado por las leyes, y ordenanças susodichas cerca de la orden, y terminen en que se han de poner las recusaciones contra Presidentes, y Oydores, y Alcaydes de las nuestras Chancellarias, por los que son mayores, procedan, aya lugar la disposicion dellas en los menores, y otras personas, y Iglesias, y Universidades, a quien de derecho cõpete restituicion, para*

para que nõ se les otorgue restituicion, ni la puedan pedir, y que sean avidos como mayores, y ayen de guardar, y guarden lo que son obligados los dichos mayores, por manera que en los casos, que estiveren exclufos los dichos mayores de poner, y provar las recusaciones que pusieren, lo estèn las dichas personas, a quien compete restituicion, sin embargo que la piden; & per hanc legem dicit ibi Azeved. jam in eo Regno cessare Doctorum quæstionem altercatam, an minoribus danda esset restitutio circa recusationes; & idem tenet Gonçal. Soar. in sua practica. 2. tom. cap. 6. n. 8.

58 In Regno tamen Lusitano observatur jus commune, quo attento minores, & alii, qui beneficio restitutionis utuntur, admittuntur per beneficium restitutionis ad opponendas recusationes, quas omiserunt, ut per Mauriti. de restitut. cap. 253. Covarr. pract. cap. 26. n. 4. versic. vide tamen, Peres ad leges Ordinam. lib. 3. titul. 5. L. 1. pagin. 953. versic. Tertio dubitatur, Caldas ad L. si curatorem, verbo, læsis, n. 16. ideo licet Ordin. deneget in dict. titul. 21. §. 4. post testes nominatos, alios producere ad probandam recusationem, tamen si minor fuerit recusans, vel alius, qui beneficio restitutionis utatur, eos & nominare, & producere poterit beneficio restitutionis, juxta regul. L. minor 25. annis omissam, ff. de minoribus, Roland. cons. 45. num. 18. lib. 2. Osasc. dec. 87. num. 3. Azeved. L. 4. num. 4. titul. 9. lib. 4. nam per legum generalem non excluditur beneficium restitutionis in integrum minoribus competens, ex L. 1. §. quæsitum, ff. de separationibus, Roman. cons. 58. n. 3. in fin. Barbosa L. quia tale, n. 58. ff. solut. matrim. Gratian. regul. 490. num. 15. Azeved. L. 3. num. 2. tit. 8. lib. 4. Valasc. consult. 112. n. 7. in 2. p.

59 Circa tempus minoris restituebantur ad integrum terminum 45. dierum, ex L. 12. titul. 2. part. 3. Extravag. Cæterum de jure noviori solum datur eis terminus quindecim dierum, quod etiam

dabitur ad probandas exceptiones contra procedimentum recusationis, si eas non probaverint in termino ordinario 45. dierum. Hæc autem intellige in causis civilibus. Si autem sint criminales ad vindictam, minores, qui accusant, non restituentur, nec ad repetendas recusationes, quas in tempore omiserunt allegare, vel ad probandum, si in tempore ordinario non probaverint, & utentur jure maiorum, ex regul. L. auxilium, ff. de minoribus. Gom. 3. tomo de delict. cap. 1. num. 7. Gonçal. Soares in sua practica 1. part. tom. 1. 8. tempore, numer. 114. quidquid contrarium teneat Covar. practicar. cap. 26. num. 4. & Azeved. L. 3. num. 34. titul. 8. lib. 4. Sfortia de restit. quæst. 89. numer. 26. Nam contrarium probatur ex adductis per Gutierrez. pract. quæstion. lib. 1. quæst. 70. & per eundem Sfort. Oddum quæst. 65. num. 66. sicut nec contra transactionem criminis, ex Azeved. d. L. 3. num. 33. nec contra confessionem factam in favorem accusati Greg. L. 4. tit. 19. part. 4. Azeved. L. 2. titul. 7. n. 58. lib. 4. sic nec adversus pacem factam de morte patris, Alber. & Bald. L. 1. Cod. de in integrum restit. Bald. L. minoribus, ff. de minoribus, Vilalpand. L. 22. titul. 1. part. 7. §. 29. num. 8. Afflict. lib. 2. constitut. Rubr. 38. n. 6.

60 Quoniam suspiciones judicantur per arbitros assumptos à partibus, de jure communi appellatur ad superiorem, cap. ab arbitris de offic. delegat. lib. 6. cap. legitima de appellat. lib. 6. De jure Regio, nec appellatur, nec aggravatur, nisi eo casu, quo aliquis judex judicatur suspectus, quia tunc interponitur gravamen ad Correctorem provincialem ex utraque Ordin. tit. 22. in antiq. §. 3. ad fin. & in nova dict. titul. 21. §. 8. ibi: E mandamos aos Juizes em que as partes se louvarem para a dita suspeiçãõ, q̄ tomem conhecimento della, e a desembarguem como acharem por direito, sem receber appellaçãõ, nem aggravado, salvo quando julgarem q̄ algum Juiz he suspeito, porque entãõ a parte q̄ se sentir agravada poderã tirar instrumento de agravado para o

Corregedor da Comarca, que o determinar finalmente, sem mais appellação, nem aggravado. In quo adde, quod iudex iudicatus suspectus poterit gravamen interponere, si habeat interesse probabile *Rober. de attentat. 2. part. cap. 6. n.*

54. Sic etiam in suspicionibus objectis scribis datur potestas iudicibus datis ad earum cognitionem, ut eas determinent appellatione, & gravamine remoto, ex *Ordin. lib. 3. titul. 23. in novis, in princ. ibi: E a determinem finalmente sem appellação, nem aggravado.* Licet tamen eis concedatur determinare suspensiones, finali sententia, remota appellatione, & gravamine, tamen ab interlocutoriis datis in discursus processus, datur gravamen ad superiores, ut docent *Bald. L. post sententiam, col. 3. versic. pone ergo, Cod. de sentent. & interlocut. omnium iudic. Angel. consil. 46. num. 5. Abb. & Dec. col. 3. versic. unde licet, de appellat. Ofasc. dec. 25. n. 14. Surdus. dec. 27. num. 10. Bald. L. si ex causa, §. nunc. videndum, ff. de minoribus, & aliis, quod statuta prohibentia appellationem restringuntur ad decisoriam litis, non autem ad emergentia, & incidentia, & in terminis *Vincent. de Franch. dec. 408. in 2. p.**

62. Unde obiter noto notabilem declarationem ad *Ord. ubi supra, & ad aliam lib. 3. tit. 20. §. 46. deductam à L. 7. tit. 1. part. 3. Extravagant. §. 21.* quibus cavetur, ab interlocutoriis positus per iudicem, aut mandatis judicialibus super ordinando processu, non posse appellari, nec aggravari, nisi in actu processus, præterquam in casibus ibi positus, quod non habebit locum in interlocutoriis positus super ordinando processu suspensionis, quia cum non detur instantia appellationis, in qua gravamina à definitiva possint reparari, accessante ratione habebit locum gravamen ab illis interlocutoriis, & mandatis judicialibus, ut docent Doctores citati, & ita limitanda est doctrina *Alvar. Valasc. consult. 47. num. 7. in 1. part.* & ita praxis recepit; de sententiis vero finalibus

latis in suspicionibus per alios iudices, qui non sint arbitri assumpti à partibus, locus erit gravamini ad superiorem, ex *Cabed. dec. 207. in 1. p.*

Adverte tamen, quod suspicio auferat jurisdictionem à iudice recusato, *gloss. cap. cum speciali, de appellat. Roman. L. quia poterat ff. ad Trebellian. & consil. 220. n. 3. Ruin. consil. 6. num. 5. lib. 4. Paris. consil. 106. lib. 4. n. 4.* Item ubi allegatur contra notarium, removeatur, & datur alius de jure hujus Regni, licet aliud sit controversum, ex *Platea L. nulli num. 2. Codic. de numerar. & aëluar. lib. 12. Montalvus in repertorio, verbo, Tabelliones Camera Regis, Gregor. Lopez in L. 22. titul. 4 part. 3. in glossa magna, Azeved. L. 1. n. 19. titul. 16. lib. 4. & probatur ex L. 10. titul. 22. part. 1. Extravag. & Ordin. lib. 3. titul. 23. §. 1. ibi: *E tanto que for intentada suspeição ao Escrivão, ou Tabellião, o Julgador que do caso conbecer, ou fizer audiencia, faça logo passar o feito a outro Escrivão, ou Tebellião do mesmo Juizo, que mais sem sospeita lhe parecer, & não o havendo no dito Juizo, o Julgador nomeará para isso outro official que melhor lhe parecer, & mais aprazimento das partes que ser possa.**

Est notandum ex hac *Ordin.* quod *Ord.* permittit iudici, qui de causa cognoscit, loco notarii recusati, alii committere processum in quo recusatur, arbitrio suo, accedente voluntate litigatorum; in aliquibus tamen partibus solent processus, vel distribui inter alios, vel committi ei, qui in distributione post recusatum sequitur, nam ubi in auditorio sunt duo, vel plures notarii, fit inter eos distributio causarum occurrentium per officialem deputatum, qui vocatur Distributor, idest, Distribuidor, ex *Ord. antiq. lib. 1. tit. 60 §. 31. & ex Ordin. nova lib. 1. tit. 84. in princ.*

Idem est notandum, quod ubi notarii judiciales sunt recusati, assumuntur tabelliones publici, & eis suspectis, assumuntur scribæ Concilii, quibus existentibus suspectis vocantur scribæ proximioris,

ALLEGATIO XCVI.

365

mioris, seu vicinioris loci, ut veniant scribere, ex *Ordin. dict. titul. 60. §. 3. in antiquis*, & *lib. 1. titul. 79. §. 4. in novis*, ibi: *E quando todos os Tabelliaens do lugar forem suspeitos em alguma causa, entao hum Labelliao das notas escrevera nella, & sendo suspeito, escrevera o Escrivaõ da Camera, & sendo elle outro suspeito, entao virá hum Tabelliao do mais chegado lugar, & escrevera na dita causa.*

66 Quando autem recusatur iudex, non committitur processus alii, sed suspenditur ejus cursus, donec suspicio terminetur finali sententia, vel transeat tempus 45. dierum, & si iudicatur iudex recusatus, suspectus, assumitur alius iudex, vel ex arbitrato partium, vel ex commissione alterius, qui dare potest iudicem loco recusati: si autem transeat tempus, vel si iudicatur non suspectus, iudex recusatus reassumit cognitionem causae, & condemnat recusantem in expensis retardati processus, ex *Ordin. antiq. lib. 3. titul. 10. §. 26. & tit. 22. §. 6. & ex Ord. nova, lib. 3. titul. 20. §. 37. & titul. 22. §. ultim. deducta à L. Dominica, §. 24. ad fin.*

67 Et quando recusatur Tebellio, & processus committitur alii, is, cui traditur, scribet in eo, donec suspicio terminetur sententia finali, vel transeat tempus 45. dierum, ex *Ordin. dict. titul. 23. §. 1. in novis, versic. E o Escrivaõ a que assim for passado o feito*; & si non sit iudicatus suspectus, tenetur recusans ei solvere sumptus duplicatos, ultra eos, quos debet solvere notario, qui ex commissione scripsit, ex *Ordin. ibi, §. 2. Esendo o Escrivaõ, ou Tabelliao julgado por naõ suspeito, ou julgandose que a suspeiçaõ naõ procede, a parte que lhe intenta a suspeiçaõ, sera obrigada a lhe pagar seu salario em dobro, alem do salario que ha de pagar ao Escrivaõ que no feito escreveu, em quanto pendia a suspeiçaõ. Quod fuerat dispositum in Extravagant. das suspeiçoens §. 13. incipit: As suspeiçoens; & in L. Dominica, §. 31. incipit: E vindo, sub titulo das suspeiçoens, tene-*

batur duplex salarium solvere, alterum recusato, alterum notario, qui loco ejus scripsit, & ex novioribus legibus tenetur ad triplum solvendum, duplum recusato, simplum scriptori: ideo advertant qui recusationes proponunt scribis, notariis tabellionibus, ut faciant recusationes admissibiles, & eas probent intra 45. dies, ne incurrant in dictos sumptus triplicatos: & est hoc constitutum in odium recusantium.

Suspicionibus autem testibus, & aliis 68 probationibus comprobandæ sunt, non juramento partis, ut probat *Ordin. dicto titul. 21. §. 4. dum jubet nominare testes, & assumi depositionem recusati, nec admittitur juramentum recusantis in supplementum probationis, ex Rebuff. de recusationib. artic. 14. gloss. unic. num. 4. Cabed. dicens sic iudicatum dec. 45. num. 6. in 1. part. & Cancellarii tenentur processus suspicionum intra illud spatium 45. dierum determinare in Senatu finali sententia, & ad hoc potere iudices à Rectore, vel Governatore Senatus, ubi ventilantur, quod si culpa negligentiae notentur, tenentur ad sumptus processus suspicionum, & suspenduntur per mensem, nec admittitur ad servandum, nisi ostendat se eos sumptus solvisse partibus, ex *Ordin. dict. tit. 21. §. 23. deducta ab Extravagant. das suspeiçoens §. 6. versic. E o Chancellor: non tamen appetit Ordin. per quem habenda sit cognitio culpæ Cancellarii, ut suspendatur, & compellatur solvere sumptus, videtur dicendum, quod Rector, vel Governator cognoscet.**

Judex autem quando recusatur, non 69 potest amplius de causa cognoscere, donec suspicio finiatur, alias processus ab eo factus erit nullus, ex *Bart. L. quia poterat, ff. ad Trebel. & consil. 105. Alexand. consil. 89. lib. 1. Jason. consil. 21. n. 8. Seraphin. de privileg. juramentis privileg. 7. num. 21. Vantius de nullitat. ex defectu jurisdict. ordin. num. 140. Muranta de ordin. judic. 6. part. titul. de appellat. n. 24. Rebuff. 1. tom. ad leges Gall. titul. de sentent. execut. articul. 3.*

num. 1. Azeved. L. 1. num. 8. titul. 16. lib. 4. & probatur ex Ordin. antiq. dict. titul. 22. §. 3. & dict. titul. 21. §. 4. o dito Fulgador, ibi: E o dito Fulgador não proceda mais no feito até sobre a suspeição não ser dado final despacho, ou ser passado o termo em que se ha de determinar. Poterit tamen facere præparatoria, Azeved. 2. p. de legibus prætor. cap. 23. n. 15.

70 Rursus facit, quod annullat, & tenetur recusatatus parti recusanti in omnidamno, & sumptibus, ibi: Porque procedendo por esse mesmo feito, será nenhundo o por elle processado, & mais pagará á parte todo o damno, que por elle receber, e as custas que sobre isso fizer. Vide multa per Robert. de attentat. cap. 6. in 2. part. Illud tamen adverte, quod si excipias de nullitate contra sententiam à iudice recusato latam, non fidus in sola nullitate ex recusatione, nisi adjungas alia, quæ faciant ad merita causæ, & quæ probata convincant te jus bonum fovere; nam Senatores solent reprobare impedimenta contra sententiam, si nihil aliud nisi solam nullitatem contineat ex doctrina Alex. L. non solum, §. morte, num. 47. ff. de novi operis nunt. Vant. de nullit. titul. qualiter sentent. nullitas, n. 108. Gam. dec. 237. numer. pen. & fin. Surd. cons. 181. numer. 28. & cons. 227. n. 17. Azeved. L. 2. titul. 13. lib. 4. n. 45. Valasc. consult. 65. ad fin. in 1. part. & de partit. cap. 39. a n. 72. eo magis quia inquit Robert. d. cap. 6. num. 53. quod licet sententia sit nulla, lata per iudicem recusatum, si tamen fuerit iusta, poterit confirmari.

72 Et potest iudex recusari etiam per tertium comparentem pro suo interesse, ut docet per text. ibi, Panorm. cap. cum super, de offic. dsleg. dicens illud nunquam oblivioni tradendum: Andr. Gayl. lib. 1. practicar. cap. 71. num. 6. Robert. d. cap. 6. n. 59 Princeps autem potest remove- re suspicionem, & committere causam ea remota, & valet processus per iudicem, qui eam commissionem fecit, non obstante, quod recusetur, ex Doctoribus

in cap. cum inter de except. Dec. cons. 175. col. 2. est communis ex Rebuff. de recus. in præfat. quæst. 3. n. 9. Rober. de attentatis in præfat. n. 67. Azeved. L. 1. num. 2. titul. 16 lib. 4. adde Hippol. singular. 232. Dueñ. reg. 43. in fin.

ALLEGATIO XCVII.

In qua agitur de cautionibus in recusationibus.

SUMMARIUM.

- 1 De cautione quam tenebatur deponere, qui recusatantur iudices Curiales Senatus Supplicationis, vel civilis, in civilibus, & criminalibus causis.
- 2 Quid circa cautionem ordinaverit Rex Emmanuel.
- 3 Quid statuerit Rex Joannes III. & n. 4.
- 5 Quid statuexit Rex Philippus I.
- 6 Cautio facienda est penes scribam, qui scribit in suspicionum processu, & est casus specialis.
- 7 Quid si recusetur persona in casibus, in quibus habet jurisdictionem.
- 8 Recusans auditores dominorum literatos tenetur deponere cautionem.
- 9 Idem erit, si domini, qui recusantur, sint literati.
- 10 A depositione cautionis excusantur pauperes.
- 11 Quid de cautionibus in suspicionibus in aliis partibus statutum sit.
- 12 A depositione cautionis excusatur procurator Regius in suspicionibus, quas objicit, tanquam talis.
- 13 Quando recusans desistit à suspicionem, antequam super ea feratur sententia, totam recuperat cautionem.
- 14 Totam amittit cautionem, quoniam recusatus iudicatur non suspectus. Ibid. Si autem iudicatur, quod non procedit, amittit recusans dimidiam cautionem.
- 15 Limitatur in duobus casibus.
- 16 Quando tertius recusat, & non admitti-

mittitur, tanquam pars ad recusandum, non amittit cautionem.

17 Idem quando pendente recusatione moritur recusatus.

18 Fallit quando tertius admissus fuit in causa ratione interesse, assistendo alicui ex partibus, vel opponendo se ad excludendum utrumque, & n. 19.

20 Quando recusatio fuit posita post mortem iudicis, & recusatur non suspectus, amittitur cautio.

21 Cautio, quando amittitur, cui sit applicanda.

22 Ex sententia finali super suspicionibus poterit recusans, vel sententiã, vel certitudinem extrahere ab actis.

23 Qui sententias volunt impedire faciunt assignari parti, vel ejus procuratori tres dies, ut eas extrahant, & deferant ad Cancellariam.

Ibid. Idem erit quando pars recusans voluerit sententiam latam in suspicionibus per Cancellariam expedire.

24 Salariũ Cancellarii, vel alterius, qui cognoscit de suspicionibus, quantum sit.

25 Quid de cautionibus deponendis in Curii Ecclesiasticis, remissivè.

26 Observantur leges, & consuetudines fori, ubi litigium vertitur.

QUI recusationem proponebat contra iudices Curiales Senatus Supplicationis, vel civilis, si recipiebatur, & quia recusati depositio non sufficiebat ad iudicandum eum suspectum, petebat dilationem ad producendam probationem, deponebat penes scribam suspicionis, vel alium, quem Cancellarius maior, vel Senatus civilis eligebat, cautionem decem aureorum, si valor causæ de qua agebatur, erat 20. millium numorum regalium, vel maioris quantitatis in causis civilibus, vel criminalibus cujuscumque qualitatis, & si erat minoris valoris vel recusans erat tam pauper, qui non haberet facultatem ad deponendam dictam cautionem, sive causa esset civilis, vel criminalis, relevabatur ab eo deposito, ex *Ordin. antiq. lib. 3. tit. 22. §. 6.*

Post hanc Ordinat. editam per Regem Emmanuelem, Rex Joannes III. 3. Octobris 1547. ordinavit, ut qui recusasset aliquem ex Correctoribus civilium causarum in civitate Ulyssiponensi, & recusans se non satisfacisset de depositione recusati, & velit probationem super ea facere, & judicaretur non suspectus, pars recusans solveret decem aureos ad expensas Senatus, sicut erat ordinatum per Ordinationem circa suspensiones positas cuilibet ex Senatoribus, & quod eos decem aureos poneret in cautionem, antequam admitteretur ad probandum, de quo extat provisio missa ad Episcopum Governatorem inter regulas Cancellariæ, & inde desumpta fuit *L. 2. tit. 2. part. 3. Extravag.* cujus occasione præmissi præcedentem alleg. & in hanc descendit.

Deinde idem Rex Joannes III. 3. ordinavit lege lata 27. Novemb. 1547. ut quicumque recusaret aliquem ex Senatoribus, vel officialibus Senatus Supplicationis, vel civilis, cum recusationem in scriptis offerebat, antequam deferretur Cancellario, vel alii, qui de ea esset cogniturus, ad pronuntiandum super ejus procedimento, deponeret statim aureos decem, qui per Ordinationem jubebantur deponi, antequam esset assignata dilatio, & quod si eos non deponeret, non fuisset auditus, & iudex recusatus processisset in causa, ac si ei non esset posita, ut habetur in *L. 1. tit. 2. part. 3. Extravagant.*

Et in *L. 3. eodem titul. 2. & part. 3.* 4. statuit idem Rex Joannes III. quod intestans suspensiones Correctoribus Civitatis Ulyssiponensis, sive criminalibus, sive civilibus, quantitatis decem millium numorum regalium, vel maioris summæ, deponeret decem aureos, & si non deponeret, non fuisset auditus, & fuit hæc lex stabilita 9. Julii 1550. Deinde Rex Sebastianus in *L. Dominica §. 29.* statuit, ut quicumque recusaret aliquem ex Correctoribus Civitatis Ulyssiponensis, qui non essent Senatores, deponeret ducatos quatuor, sicut tenebatur deponere,

nere, qui recusabat Correctores Provinciales; & in §. 33. statuit, ut qui recusaret iudices foraneos, vel auditores dominorum literatos, deponeret duos ducatos,

5 Deinde in *Extravagante das suspeiçoens*, edita per Philippum I. §. 1. statuit, qui recusaret Præsidentes Palatii, Mensæ Conscientiæ, Veedores patrimonii regalis, Rectorem Senatus Supplicationis, Governatorem Senatus Portugallensis, teneatur deponere 50. aureos, nec aliter admittatur recusatio; & si recusaret Cancellarium maiorem, vel aliquem ex Senatoribus Palatii, deponeret 30. aureos, & si recusaret Cancellarios Senatus, Senatores eorum, Mensæ Conscientiæ, deponeret 20. aureos; & recusando Correctores Civitatis Ulyssiponenfis, Provinciarum Provisores, Calculatores, Conservatorem Universitatis Conimbricensis, Auditores Ordinum Militarium, tenetur deponere decem aureos; & in recusationibus objectis contra iudices foraneos Regios, vel dominorum literatos, quinque aureos; & recusando eorum auditores literatos, decem: quæ omnia repetita sunt in *Ord. nova*, edita per Philippum II. *lib. 3. tit. 22. in princ. & §. 1.*

6 Hæc autem depositio, sive cautio facienda est penes scribam, qui in processu suspicionis est scripturus, & est casus specialis, in quo scriba potest esse depositarius, ex *Ordin. dict. titul. 23. ad fin princip.* quia est regula in contrarium per *Ordin. lib. 4. titul. 49. §. 1. in novis*, deducta ab *antiq. lib. 4. titul. 24. §. 5.*

7 Quid autem si recusetur persona in casibus, in quibus habet jurisdictionem ex donatione Regia, an teneatur recusans cautionem deponere, potest desumi ex *Azeved. L. 8. titul. 3. lib. 1.* dum dicit, quod ejus recusatio proponenda est secundum terminos legum Regni, non secundum Canones, & quod ita fit, utitur, & practicatur, quidquid dixerit *Abb. cap. licet, num ultim. de foro compet.* quod tamen apud nos observabitur circa processum suspicionis propositæ, non

circum depositum, quia *Ordin.* loquitur in suspicionibus positis auditoribus dominorum literatis, & ad alios, de quibus non loquitur, trahenda non est, *L. si servum 70. §. prætor ait, ff. de acq. hered. L. cum prætor 12 ff. de jud.* Admitterem tamen quod si ipsi domini tempore sint literati, & per se de causis velint cognoscere juxta terminos suarum donationum, prout possunt, ex *Ordinat. antiq. lib. 2. titul. 26. §. 9. & §. 10. & ex nova titul. 45. §. 43. & §. 47.* recusantes eos, tenebuntur ad faciendam prædictam cautionem decem aureorum, militat enim eadem ratio, & eadem dispositio juris, *L. illud 32. ff. ad L. Aquil.* ubi pro summario dicit *Oldr.* quod calus, quos necit paritas æquitatis, identitas rationis, non sunt quoad juris dispositionem separandi.

Ab eo onere deponendi excusantur pauperes, probata paupertate per testes, *Ordin. antiq. d. titul. 22. §. 6. L. 5. & 6. §. ultim. titul. 2. part. 3. Extravagant. & ex Extravagant. das suspeiçoens §. 1. ad fin. & in Ordin. nova d. tit. 22. §. 1.* ubi ita disponitur: *E a pessoa que puzer qualquer das ditas suspeiçoens, naõ serã relevada de depositar a cauçaõ, salvo sendo taõ pobre, que a naõ tenha, para o que lhe naõ serã admittido juramento, mas sõmente o poderã provar por testemunhas; & aos pobres, que notoriamente constar que naõ tem possibilidade para depositar a cauçaõ nas causas que penderem na Casa da Supplicação, & do Porto, se poderã moderar a cauçaõ pelo Regedor, ou Governador, como lhes parecer justo, & apud Castellanos vide L. 5. titul. 10. lib. 2. novæ collect.*

Nec est novum in hoc Regno Lusitano eas recusationes non admitti contra dictos iudices, & officiales absque cautione, nam & in aliis partibus impositæ sunt mulctæ recusantibus, si suspensiones objectas non probent, ut videre est apud *Rebuff. de recusat. artic. 7. gl. 1. & artic. 9. gloss. 1.* in terris Gallorum, & apud Valentinos ex *Morla in 1. part. sui emporii, titul. 2. de jurisdic. omn. jud.*

certitudines dare partibus, sed cogunt sententiam ex actis depromere causa maioris lucri.

23 Hinc etiam infertur, quod stylo Senatus introductum est, quod qui volunt sententias impedire per exceptiones, faciunt assignari 3. dies partibus, vel eorum procuratoribus, ut sententias ab actis extrahant, & ad Cancellariam deferant, quod si faciant, exceptiones ponuntur in Cancellaria ne transeant, & si non extrahant, exceptiones offeruntur in processu, qui stylus etiam habebit locum si pars recusans, quam obtineat sententiam, velit extrahere, & per Cancellariam expedire, aliter exceptiones opponentur in processu: expensas autem factas in processu solvit recusans, licet vincat, & hoc jure utitur; si autem contra sententiam excipiebatur, & excipiens succumbat, condemnabitur in expensis juxta *Ordin. lib. 3. titul. 71. §. 24. in fin. & §. 45. in antiq. & in novis lib. 3. titul. 87. §. 8. & 9.* & non admittitur in Senatu Portugallensi *decisio Gamæ 38. n. 7.*

24 Cancellarius autem, vel alius, qui cognoscit, habet duos denarios ex determinatione suspicionum, ex *L. 2. tit. 6. part. 3. Extravagant. & ex L. Dominica §. 30. & Ordin. nova d. titul. 96. in princip. ibi: O Chancelier da Casa da Supplicação levará dous vintens da assignatura no despacho final que der nas suspeições, ora se julge que a suspeição procede, ora que não procede; e esta mesma assignatura levarão Juiz da Cancellaria nas suspeições, cujo despacho lhe pertence, ou outro qualquer Juiz que conbecer da suspeição, que seja posta a Fulgador, quer a Escrivão.*

25 Hæc quoad Curias sæculares Regni: in Curias autem Ecclesiasticis sunt constitutiones Episcopatus Portug. in *titul. de stylo, constitut. 5. §. 79. usque ad §. 84.* & in Episcopatu Conimbricensi in *regimine officialium constit. 4. §. 15. usque ad §. 23.* quæ debent observari in suo foro, tam per personas Ecclesiasticas, quam sæculares in eo litigantes, & recusantes

Judices, & officiales Ecclesiasticos, sicut & leges Regiæ comprehendunt personas Ecclesiasticas litigantes in Curias sæcularibus, nam observantur leges, & consuetudines fori, ubi litigium vertitur, ex *L. 3. §. fin. ff. de testibus, L. cum Clericus 25. Cod. de Episcopis, & Clericis, Bart. L. 1. num. 15. & Jason. n. 57. Cod. de summa Trinitate, & fide Cathol. Doctores in L. 2. Codic. quemadmodum testam. aperiantur, Palat. Rub. repetit. rubric. in præfat. n. 13.* quæ non sunt contemnenda, vidi enim in dubium revocari. Circa suspiciones positas officialibus Universitatis Conimb. vide in *illius statuti lib. 2. tit. 26.*

ALLEGATIO XCVIII.

In qua agitur de quibusdam dubiis, quæ proposita fuerunt, & quibus responsum fuit.

SUMMARIUM.

- 1 *Casus contingentia.*
  - 2 *An de condemnatione facta in summa excedente 30. millia numerum regalium cum sumptibus, debeat decima solvi in Cancellaria, vel poni per verbum in libro.*
  - 3 *An si confessus, & nominans pignora in judicio, mendax fuit, & in aliis bonis fiat executio, debeat decimam solvere.*
  - 4 *Ad Cancellarium, & scribam pertinet decidere dubia in Cancellaria occurrentia de jure antiquo, aliud de jure novo.*
- Ibid. De præcepto injuncto confitenti non solvitur decima.*
- In criminalibus non datur præceptum, & debet sequi condemnatio, n. 4. & 5.*
- Ibid. In civilibus quid agendum.*
- 5 *Ex sententia emanata in criminalibus ante litem contestatam, nullo dato libello, nec lite contestata, debetur decima.*
  - 6 *Sententia præcepti facta nullo præcedente*

- dente libello, nec lite contestata in civilibus, habet vim rei iudicatæ, & alios effectus.
- 7 Debet talis confessio fieri iudice sedente pro tribunali in figura iudicii vel per notarium de commissione ipsius iudicis.
- Ibid. Ultra confessionem debet sequi pronuntiatio iudicis in præcipiendo confitenti, ut solvat.
- 8 Quando confessio fit præcedente libello, & litis contestatione, quia debet sequi sententia in his terminis, solvetur decima.
- Ibid. Quid in juramento.
- 9 An requiratur pignorum nominatio, ut confessio sit judicialis, & excusetur à decima.
- 10 Non sufficiet litem contestari ex iudicis officio, sed per veram responsionem Rei ad libellum.
- Ibid. An si post confessionem pars confitens opponat exceptiones, in quibus non fuit provisus, debeat decimam.
- Ibid. Contra confessionem judicialem potest pars confitens variis modis excipere.
- 11 Quid si excipiat contra sententiam præcepti extractam ab actis.
- 12 Quando excipit contra confessionem præcepti extractam ab actis, tenetur excipiens deponere summam cõdemnationis, secus quando excipit in actis.
- 13 An de sententiis latis per susceptores iudices gabellarum, alfandegarum, debeat decima.
- 14 An idem sit in sententiis latis per officiales, & susceptores dominorum, qui habent potestatem ferendi sententiam.
- 15 De illis officialibus agitur remissivè locis citatis.
- 16 An à sententiis latis per verbum condemnno, vel mando, post processum discussum, debeat decima.
- 17 Sententia condemnatoria sufficit habere verbum condemnno, vel equipollens.
- 18 Si decem numi regales, qui solvuntur de chartis citatoriis in Cancellaria,

pertineant ad Regem, vel ad Cancellariam.

- 19 Si quis conveniatur pro bonis, quæ possidet indebite, & ipse se defendit, & condemnatur, debet decimam.

Andreas de môraes conductor Cancellariæ Senatus civilis petivit certitudinem à Gonçalo Vaz Scriba Cancellariæ Senatus Supplicationis de illius stylo circa quædam dubia, de quibus sigillatim respondit, & sunt incorporata inter regulas Cancellariæ Senatus civilis, seu portugallensis, de quibus sigillatim proponere intendo in hac allegatione. Prima interrogatio habet, se o condemnado em 30. mil reis, & custas, que por respeito das custas passa de 30. mil reis, se se paga em dinheiro, ou se passa per verba? Ad hanc primam interrogationem eum regimine Cancellariæ responsum est, de quo in regula 11. & in Ordin. antiq. lib. 1. titul. 13. §. ult. & in Ordin. nova, titul. 20. §. §. quibus statutum est, quod condemnatio sententiæ excesserit summam 30. millium numerorum regalium, non teneatur victor in Cancellaria solvere decimam, sed ponatur in memoriali, ut postea exigatur decima à condemnatis, & de hoc egi in alleg. 82.

Secunda interrogatio continet, se confessando a parte em juizo a divida por que he demandado por conhecimento, ou por scriptura, e nomear penhores, e consta que os penhores que nomeou não são seus, & se faz execuçãõ em outra fazenda sua, se deve dizima, visto como a declaraçãõ dos bens que nomeou foy falsa, postoque passasse por precepto de solvendo? Ad hanc interrogationem fuit responsum, que era duvida, que determinaria o Chanceller como o Escrivaõ da Cancellaria.

In hac responsione notandum est, primum, quod ad Cancellarium, & scribam Cancellariæ pertinebat decidere dubia occurrentia in Cancellaria, quando in illis non invenitur certa decisio, ex Ordin. lib. 1. tit. 13. §. 3. in antiq. Sed ho-

hodie debet Cancellarius dicere in Senatu cum Senatoribus nominatis à Re-
ctore, vel Governatore, ex *Ord. nova lib.*
1. tit. 20. in princip. & tit. 44. in princ. &
dixi in *alleg.* 92. Secundo notandum, quod
ex præcepto de solvendo injuncto con-
fidenti debitum in iudicio, non debetur,
decima, ex *Bart. L. 1. ff. de confess.* ubi
dicit, quod statuta, quæ dicunt, quod de
qualibet sententia condemnatoria sol-
vatur gabella, per hæc verba de confes-
sione, vel præcepta confessionis, non sol-
vetur gabella, secundum distinctionem,
quam infra subjicit; & n. 2. dicit, quod
in criminalibus non habetur pro con-
demnato, nisi sequatur sententia, ut in
L. si confessus, ff. de custod. reorum; in
civilibus autem dicit, quod aut non est
datus libellus, & non debet sequi senten-
tia, *L. certum in fin ff. eidem, L. si de-
bitori, ff. de iudic.* aut post libellum da-
tum, & lite contestata, & tunc fertur
sententia. *L. Julianus, L. qui Stichum,*
ff. de confess.

5 Multa ex hac doctrina Bartol. de-
promuntur membra: primum, quod in
criminalibus non datur præceptum, sed
semper debet ferri sententia, sive fiat
nullo dato libello, nec lite contestata, ut
copiosè probant multis adductis *Roderic. Soar. in L. post rem iudicatam,*
notab. 3. num. 9. ff. de re iudicat. Aviles
ad leges prætor cap. 10. glossa, execucion,
num. 32. Mascard. lib. 1. de probat. con-
clus. 344. num. 6. & ita de hac sententia
lata in criminalibus, licet fundetur in
confessione Rei, debetur decima.

6 Secundum membrum Bartoli est,
quando confessio facta est nullo præce-
dente libello, nec lite contestata in cau-
sis civilibus, & hæc habet vim rei iudi-
catæ, & executionem paratam, & sit præ-
ceptum in confessum, ex *dict. L. si debi-*
tori 21. ff. de iudic. ibi: *Si debitori meo,*
vel in actionem edere, probandum erit, si
fateatur se debere, paratumque se dicat
solvere, audiendum eum dandumque di-
em cum competenti cautela ad solvendam
pecuniam. In hoc text. *Bart. ibi,* & alii

tenent in confessum non esse ferendam
sententiam, sed dandam dilationem ad
solvendum: idem tenet *Soares dict. no-*
tabili 3. num. 1. Mascard. dict. concl. 344.
num. 1. Abb. n. 25. & Imol. n. 27. cap. du-
dum Ecclesia de elect.

Oportet tamen quod fiat coram ju-
dice sedente pro tribunali in figura ju-
dicii, vel per notarium de commissione
ipsius iudicis, aliter enim accepta per
notarium absque mandato iudicis, non
erit judicialis, nec operabitur effectum,
ut docent *Marant. de ordin. iudic. 6. p.*
titul. de confess. numer. 30. Aviles dict.
verbo, execucion, à num. 22. & 23. Mas-
card. dict. concl. 344. num. 7. vel ut dicit
Parlador loco infra citando, coram iudi-
ce competente fiat, & ultra confessionem
factam in iudicio debet sequi pronun-
tiatio iudicis in præcipiendum confitenti,
quod solvat debitum confessum, ut ex
Hippol. rubric. ff. ad L. Cornel. de falsis,
docet *Aviles dict. glossa, execucion, n. 24.*
& ex tali præcepto non debetur decima,
ex *Bartol. in hoc secundo membro,* & ul-
tra eum docent *Soares dict. notabil. 3. n.*
1. ad finem, Cabed. dec. 16. num. 6. in 1. p.
Firmiant. de gabell. 4. part. 8. partis, n.
1. Marant. 6. part. titul. de sentent. n. 23.

8 Tertium membrum est quando con-
fessio fit præcedente libello, & liti con-
testatione, quia hæc requirit sententiam
condemnatoriam, ex *Bartol.* & sequun-
tur *Aviles dict. gloss. execucion, n. 27.*
Maranta dict. verbo, confessio, num. 30.
Soares dict. notabil. 3. num. 1. Mascard.
d. concl. 344. num. 5. Joann. Gutierr.
prætic. quæstion. lib. 1. quæst. 126. pro-
bat L. 2. titul. 13. part. 3. Parlador de re-
bus quotidian. lib. 2. cap. ultim. 1. part.
§. 4. numer. 4. Azeved. L. 5. à n. 31.
titul. 21. lib. 4. & in his terminis ex sen-
tentia emanata post litem contestatam
solvetur decima. Eadem resolutio pro-
cedit in sententia lata per iuramentum
datum ante litem contestatam, vel post,
ut de confessione diximus, ex *Bartol. d.*
L. 1. ff. de confession. Firman. ubi supr.
Aviles dict. gloss. execucion, numer. 36.

Aze-

Azeved. d. L. 5. n. 31. Girona de gabell. 10. part. numer. 10. Carot. de juram. quest. 20. principal. num. 4. & 8. Sed hæc de juramento non observant nostri iudices, imò ex sententia, quam contra jurantem ferunt, sive juret ante libellum, & litem contestatam, sive ferunt per viam condemnationis, decima exigitur, quod est contra communes traditiones, & quia inter simplicem confessionem, & juramentum non facit Deus distantiam. *Cap. juramenti 12. q. 5.*

9 Cæterum non fuit determinatum de nominando pignora in confessione, ut sit judicialis, & habeat effectum ut talis, vel quod amittat commodum confessionis, si in nominando pignora mendax fuit, nec tale requisitum invenitur de jure, nec servatur in Curia Portugallensi, satis enim est confiteri debitum in iudicio ante litem contestatam, etiamsi præcedat libellus. Nec obstabit si iudex ex officio libellum contestet, juxta terminos *L. 7. §. 2. titul. 1. part. 3. Extravagant. & Ordin. nova lib. 3. titul. 20. §. 5.* quia adhuc requiritur vera contestatio per partem, quæ inducitur per ejus responsionem ad libellum per aliquem ex modis, de quibus, per *Maranta de ordin. judic. 6. part. titul. de litis contestat. Ordin. lib. 3. titul. 51. in nov. Gam. dec. 147. num. 3.* & ex doctrina *Abb. cap. 1. de litis contestat. & cap. 1. n. 4. & 5. ut lite non contestat.*

10 Tertia interrogatio fuit, se confessando a divida, & depositando o dinheyro em juizo, & vier com embargos, pelos quaes naõ he provido, se deve dizima, & se se paga? Ad hac interrogationem responsum fuit: Como se defende, & vay condemnado, posto que confesse, deve dizima. Aliqua ex hac interrogatione, & responsione inferuntur: primum, præsupponit contra confessionem judicialem posse confitentem excipere, quod potest contingere variis modis, vel quia erat minor, & confessus est non dato curatore ad litem, *L. clarum, Codic. de auctoritate tutorum;* vel quia sæsus est in ea, & petit restitutionem. *L. certum,*

§. minores ff. de confess. Maranta conf. 97. Purpurat. conf. 507. num. 35. in 2. p. vel quia allegat errorem fuisse in confessione, ex Bartol. L. non fatetur, num. 5. ff. de confessis ubi Alber. Angel. Paulus & Cuman. Soares d. L. post rem judic. notabil. 2. num. 12. vel se solvisse, vel ei fuisse pactum de non petendo, nam si deficiat in probatione, fertur sententia condemnatoria ex adductis per d. glossam execution, numer. 23. vers. & quoque intellige, per L. 8. tit. 3. part. 3. & licet ab opinione Aviles recedat Gutierrez dict. quest. 126. practicarum quest. lib. 1. eo quod illa confessio possit executioni mandari, non obstante pendentia exceptionum per L. modernam Castellæ, de cuius commento ibi agit, tamen apud Lusitanos servatur opinio Aviles, quia si confitens excipiat contra confessionem, ante præceptum ab actis extractum, communicatur illi processus, & allegata exceptione suspenditur extractio, & executio præcepti, donec disceptatur de exceptionis meritis.

Imò, etsi præceptum sit extractum ab actis, & contra illius executionem opponat (quod potest facere intra sex dies computatos à die factæ executionis ex *Ordin. nova lib. 3. titul. 87. in princ.*) adhuc durat dubium interrogationis, & tenendum est, quod sive excipiat ante extractum præceptum, sive post extractum, quod confessio perdet illud privilegium de jure, & si excipiens succumbat in exceptionibus, debet condemnari, & ex tali sententia debebitur decima in Cancellaria, quia non potest se juvare commodo confessionis, quam impugnavit per exceptiones objectas, *regul. ex eo lib. 6. ubi concordantias congerunt Dynus, & Pechæus, Bartol. L. post legatum, ff. quibus, ut indignis, Anchar. conf. 16. Mieres de maioratu 1. part. quest. 68. numer. 8. Robert. de attentatis 2. p. cap. 4. ampliat. 3. numen. 5.* Item quia confessio debet esse simplex sine modo, & conditione.

Secundum præsupponitur in interrogatione, quod debebat deponere pecuniam

cuniam, ut audiretur contra confessionem per suas exceptiones; sed hoc habet locum quando exciperet contra præceptum, postquam extractum est ab actis sub nomine iudicis, non verò quando excipitur contra illud in actis ante extractionem, sic enim disponunt leges Regiæ in hoc Regno Lusitano, ex *L. Dominica* §. 43. & *Ordinat. nova lib. 3. tit. 86. §. 1.* atque ita cum confessus perdat commodum confessionis excipiendo contra eum, & succumbendo per ultimam sententiam, in qua condemnatur, merito responsum est eum debere decimam, quia se defendit, & non obstante defensione condemnatus extitit.

13 Quarta interrogatio habet, se das sentenças dos Almojarifes, Juizes das fizas, e Alfandegas, se deve dizima? Responsum est, que de todos os juizes nella nomeados, se deve dizima na Chancellaria, & est bene responsum, sic enim decisum est in *regul. 3. Cancellariæ*, de qua supra egimus *alleg. 77.*

14 In quinta interrogatione proponitur, se das sentenças dos officiaes, e recebedores dos senhores, que por provizaõ del-Rey conhecem, como seus Almojarifes, se deve dizima? Cui responsum est: Tanto monta Recebedor, como Almojarife, que tem poder de dar sentença por provizaõ de Sua Alteza, deve dizima, porque o regimento não reserva; sòmente os Juizes ordinarios, e de fóra, e orfaõs que a não pagaõ de suas sentenças.

15 De hujusmodi officialibus agit *Ord. lib. 2. titul. 26. §. 34. in antiq. & in nova lib. 6. titul. 45. §. 26.* Bene igitur responsum est de eorum sententiis latis circa illas causas, quibus constituti sunt à Rege, decimam deberi, ex *regul. 7. 3. & 5.* & sic regulariter prælati, capitula sedium cathedralium, & multa monasteria hujus Regni habent à Rege posse præsentare suos executores, ut accepto juramento in Cameris Conciliorum possint exigere eorum redditus, sicut exiguntur debita ad Regem pertinentia: si debitores, fidejussores, expromissores tem-

pore, quo fit scriptura de contractibus, sint certiotati de jurisdictione concessa per provisiones Regias talibus executoribus, & submittant se suæ jurisdictioni, & hoc fuit introductum ad evitandas censuras, & interdicta, quibus suos debitores impetebant.

Sexta interrogatio refert: E se nas sentenças de condenaçaõ, havendo de dizer, condeno, diz, mando, se se deve dizima, sendo dada em feito discutido, e tratado ordinariamente por artigos, provas, e conclusaõ? Huic interrogationi responsum est. Nos casos que elle declara, como a parte não confessada antes da lide contestada, deve dizima, posto que depois o confesse, antes da sentença dada. Bene responsum est: sed alia ratione confirmatur; quia sententia condemnatoria sufficit habere verbum, condemno, vel aliquod aliud æquipollens, *Bart. & alii, L. 3. Cod. de sentent. & interlocut. omnium judic. Joann. Garcia de nobilitate, gloss. 42. numer. 3. Barbosa L. viro ff. soluto matrim. num. 14. vers. & ideo*, ubi bona jura citat. Rursus, quia verba accipiuntur secundum materiam subjectam, *L. cum manusate 81. §. fin. ff. de contrab. empt. L. si uno 17. ff. locat.* ideo si in processu ventilato iudex utatur verbo, mando, in sententia definitiva erit condemnatio vera, & debetur decima; & si utatur verbo, condemno, in confitentem ante libellum, & litem contestatam, operabitur effectum præcepti, & non debetur decima in Cancellaria.

Septima interrogatio continet: Se os dez reis das cartas citatorias são do Chanceller, se del-Rey? Responsum est, que das cartas citatorias, e de inquiriçaõ, e diligencias, e de outras de outra qualidade, não tem o Chanceller mais de dez reis: & bene responsum est, sic enim definitur in regulis Cancellariæ.

Oitava interrogatio continebat: E se demandando huma pessoa por fazenda, que traz de outra indevidamente, se elle se defende, e por sentença he condenado

nado que a entregue, se deve dizima? Responsum est: Por elle se vè claro dever dizima, pois ha condemnação, como nelle diz, & bene, quia vera est condemnatio, & si causa erat possessoria, debet decimam ad vintenam, si erat proprietatis, debent decimam integram, vel secundum in regulis est definitum.

ALLEGATIO XCIX.

In qua agitur, quod non debetur decima de condemnatione pœnatum, quando pars sententiam non extraxit, nec eas à parte exegit; & quod non debetur de sententiis latis super factis, quæ non recipiunt æstimationem.

SUMMARIUM.

- 1 Non debetur decima ex condemnatione pœnarum, nisi quando pars sententiam extraxit, & exegit à condemnato.
- 2 Apud Castellanos non debetur decima de executione pœnæ.
- 3 Non debetur decima de sententiis interlocutoriis.
- 4 Sic non debetur decima de alimentis, que jubentur dari ad prosequendam litem; secus quando fuerit definitiva.
- 5 Declaratur Cabedus citatus.
- 6 Non solvitur decima de sententiis latis super factis inæstimabilibus, qualis emancipationis, quia patria potestas res est inæstimabilis.
- 7 Libertas dicitur res æstimabilis.
- 8 Sive provocetur de servitute ad libertatem, sive de libertate in servitutem.
- Ibid. Reputatur causa publica, causa libertatis, & est inæstimabile inter esse Reipublicæ.
- Idem est in causa hominis liberi, cui facta est cicatrix, vel deformitas.
- 10 Idem ubi agitur de re sacra, quæ non recipit æstimationem.
- 11 Idem ubi agitur de jure patronatus.
- 12 Datur conciliatio ad jura citata, & num. 13.

14 Lusitani tenentur sequi cõmunes opiniones, Acurt. & Bart.

15 An jus patronatus Ecclesiasticum sit inæstimabile.

16 Non debetur de iis, quæ non sunt æstimabilia, vel sunt inæstimabilia.

17 Agitur de Aresio Cabedi citato, & num. 13.

19 Mariti apud Lusitan. non possunt alienare immobilia sine uxoris consensu.

20 Non valet obligatio facti alieni, nisi pœnam promittat.

21 Non valet obligatio ad pœnam, vel interesse, ubi non valet obligatio princ.

Non debetur decima ex condemnatione pœnarum, nisi quando pars victrix sententiam ab actis extraxit, vel eas exegit à condemnato, ut probat Ordin. antiqua lib. 2. titul. 31. §. 5. & in nova titul. 52. §. 2. ibi: E quando houverem de arrecadar as dizimas das sentenças em que os devedores forem condemnados no principal, e penas, farão execução pela dizima do principal, e não pela dizima das penas, salvo quando os credores tirarem sentenças contra os devedores do principal, e penas, ou quando acharem que os credores leváram as penas aos devedores.

Sic etiam apud Castellani. quando executio facta fuit pro pœna fisco debita, cessat in ea specie decimæ exactio, ex L. 12. titul. 13. lib. 2. & ex L. 7. titul. 21. lib. 4. ubi infert, quod si pro decima executio petatur, decimam iterum non deberi, quia una res non debet duplici onere prægravari, L. 2. ff. ad L. Rhod. de jact. sicut nec ex usuris usuras alias petere jura volunt. L. eos, L. fin. Cod. usur. Afflict. dec. 191. num. 3. Vincentius de Franch. dec. 254. Rota Genue decif. 87. num. 9. Gaspar Roder. de redditibus lib. 1. cap. 12. n. 27. sic etiam decima duplex de eadem re, neque de acervo decimato peti non debet, gloss. cap. pastoralis 28. verba, deducendas ad fin. de decim. Gigas de pensionibus cap. 59. num. 3. & 4. Azeved. L. 2. n. 14. & L. 7. n. 1. tit. 15. lib. 5.

3 Rursus non debetur decima de sententiis interlocutoriis, ex doctrina *gloss. verbo, responsum in cap. dubium 54. de election.* quam sequuntur ibi *Anton. num. 57. & Abb. num. 25. Alex. ad Bart. L. non fatetur, ff. de confess. idem Alex. ad L. 5. num. 4. ff. de verb. oblig. Cabed. dec. 16. num. 8. in 1. part.* unde etiam inferitur, quod si lite pendente inter patrem; & filium, juxta *L. si iudex 10. ff. de iis, qui sunt, sui, vel alieni juris, L. si quis a liberis §. si vel parens, ff. de lib. agnosc. vel inter fratres super hæreditate, juxta terminos L. si instituta 27. §. de inoffic. testam. nepos ff. de inoffic. testam.* (de qua *Covarr. pract. cap. 6. num. 5. Afflict. dec. 10. & dec. 11. Molin. lib. 2. de primogen. cap. 16. à numer. 30. Alvar. Valasc. consult. 1. à numer. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 35. num. 4. Barbof. L. 1. ff. solut. matrimon. 1. part. num. 59.*) iudex decernat alimenta, & sumptus ad litem,

4 non erit de tali sententia solvenda decima, quia dicitur interlocutoria lata in eo incidenti, ex *gloss. verbo, jubebunt in d. §. si vel parens, licet dicetur definitiva, quando principaliter tractaretur de præstatione talium alimentorum, ex gloss. verbo, sententia, in d. L. si quis à liberis, §. si quis ex his, ubi ita tenet Bart. & in tract. de aliment. num. 47. & ita distinguunt, & declarant Jacob. Butr. & Alber. d. §. si quis ex his, num. 2. & sequitur Cordub. ibi num. 13. Surdus de aliment. q. 7. tit. 9. ubi numer. 5. posse talem sententiam revocari, tanquam interlocutoriam docet.*

5 Et ita intelligendus est *Cabed. dec. 66. numer. 3. vers. Quarto in 1. part.* dum sequendo *Bart. de aliment. numer. 47.* tenet sententiam latam super alimentis esse definitivam, quia debet intelligi secundum prædictam distinctionem, & idem est in aliis exemplis positus per *Alvar. Valasc. d. consult. 1. & per Menoch. dict. quæst. 35.* si tamen contingat sententiam interlocutoriam transire per Cancellariam, solvitur in ea decima de expensis, in quibus pars est condemnata.

Item nec solvitur de sententia lata in 6 factis inæstimabilibus, qualis est ubi agitur de emancipatione filii, quia patria potestas inæstimabilis res est. *L. filiusfamilias 117. §. secundum vulgarem, ubi notant Bart. Alber. Bald. & alii, ff. de legat. 1. Pinel. L. 1. Cod. de bonis matern. 1. part. num. 3. & 8. Barbof. L. si constante, in princ. num. 85. ad fin. ff. solut. matr. Petr. Tholos. syntagm. juris univers. lib. 11. cap. 8. numer. 1. idem in 7 causa libertatis, quæ dicitur res inæstimabilis, ex *L. libertas 107. ff. de regulis juris, ibi: Libertas inæstimabilis res est, & in L. non est singulis 137. §. ultim. ff. eodem tit. ibi: Infinita est æstimatio libertatis, & necessitudinis: L. procurator, §. ultim. ff. rem ratam haberi, text. in §. pen. vers. sed cum libertas institut. quibus ex causis manumittere non liceat, Chrisippus de actionibus, num. 9. 8 Morla in 1. part. sui emporii, titul. 2. n. 147. quod procedit, sive provocetur de servitute ad libertatem, sive de libertate in servitutem, ex *Cabed. decision. 1. part. Aresto 75.* Nihil enim præstari servo gratius potest, quam libertas. *L. Paulus 39. ff. de fideicommiss. libert. in fin. ibi: Qui si servi sint, nihil, gratius præstari posse, quam libertatem. Seneca epistol. 52. Tholos. qui alia incommoda servitutis narrat, lib. 11. syntag. cap. 1. à numer. 14. & reputatur causa publica, non privata, L. si quis rogatus 53. ff. de fideicommiss. libert. & inæstimabile est interesse Reipubl. gloss. L. 1. ff. solut. matrim. verbo, & Reipub. interest, vers. item nota interesse, cumulat hæc Decius in d. L. libertas inæstimabilis.***

Idem in causa hominis liberi, cui est 9 facta, seu injuncta cicatrix, vel deformitas, quia nulla earum fit æstimatio, quia liberum corpus nullam recipit æstimationem, ex *L. fin. ff. de iis qui dejecer. vel effuder. L. ex hac, ff. si quadrup. pauper. ibi: Cum liberum corpus æstimationem non recipiat: §. 1. institut. de oblig. quæ ex quasi delicto nascuntur, L. 1. §. sed cum liber homo, ff. de his qui dejecer. vel effuder. gloss. d. L. 1. ff. solut. matr. dicto*

dicto verbo, & Reipublicæ, vers. item nota, Decius d. L. libertas, n. 2. Afflict. lib. 1. constit. rubr. 82. num. ultim. Plaça de delict. lib. 1. cap. 6. n. 33.

10 Idem ubi agitur de re sacra, quæ non recipit æstimationem, L. sacra 9. ad fin. ff. de rerum division. ibi: Res sacra non recipit æstimationem, cap. 2. cum gloss. 1. de reliq. & venerat. Sanctior. gloss. d. L. 1. §. sed. cum liber, verbo, æstimatio, ff. de iis, qui dejecer. gloss. d. L. libertas: idem est, ubi agitur de jure patronatus, quod
11 est inæstimabile, L. naturalis 5. §. ult. ad fin. ff. de præscript. verbis, ibi: An deducendum erit, quod libertum habeo? sed hoc non potest æstimari, & ibi notant Bart. & Bald. alias concordantias ponit glossa L. planè 97. §. ultim. verb. manumittere, ff. de legat. 1. & in L. nemo prædo 169. §. 1. ff. regul. juris, Barbos. L. 1. ff. solut. matrim. 1. part. à num. 21. & L. si constante à num. 85. ad finem, & seqq.

12 Obstat tamen L. idque 46. §. fin. ff. de action. empt. quia variè conciliantur, nam gloss. d. §. fin. L. naturalis, verbo, æstimari, dicit, quod ibi non debet æstimari, quod libertum habeo, cum manumissionem fecerim, non ut meæ, sed ut tuæ satisfacerem voluntati: potius ergo tibi debet imputari, qui me ad hoc faciendum induxisti, nec modo idem vis adimplere, & ibi emptor manumisit proprio arbitrio suæ voluntati satisfaciendo. Unde quod ex eo sibi provenit, secum compensare debet, secundum Azon. Atque ita quando quis manumisit ex voluntate aliena, est inæstimabile, & quando manumisit ex voluntate propria, est æstimabile, & sequuntur Bart. ad finem, Salic. col. ultim. vers. oppono contra finem, Paul. num. 3. dicitque magis communiter approbatum Padilha ibi n. 5.

13 Accurrit in L. sed. hoc nomine 26. verbo, ex vendito, ff. de evict. aliam solutionem ponit, quod in d. L. naturalis, §. ultim. non æstimatur hoc, quod manumissum habeo libertum in odium ejus, pro quo manumisi, quia si non vult pa-

rere contractui, ibi æstimatur, quia non habeo libertum eum, quem ex jure contractus habere debeo: & sequitur Fulgos. d. §. fin. L. naturalis ad finem post glossam, ibidem in secunda solutione inquires: jus patronatus æstimatur vel non, ut est damnum contumaci, aut doloso, aut ergo mea interest æstimari propter contumaciam tuam, & tunc æstimabitur, & hic est casus in contrariis, sed interdum damnum contumaci non est æstimabile, & tunc non æstimabitur, & ibi iudicio suo est dicendum in hoc articulo, glossa d. L. sed hoc nomine, & idem probat Fas. num. 1. dicens, quod est mera veritas, & non improbat Padilha num. 5. Præceptor tamen meus Barbosa dict. L. si constante, num. 86. ad finem, tenet indistinctè jus patronatus censerè inæstimabile, autoritate d. L. nemo prædo, §. ultim. & latè comprobat Fortun. in L. juris gentium §. 1. à num. 22. ff. de pactis.

Apud Lusitanos tamen, qui tene-
mur in consulendo, & judicando sequi
communes opiniones gloss. & Bart. ex
14 Ordin. lib. 2. titul. 5. §. 1. in antiq. & lib. 3. titul. 44. §. 1. in novis, cujus meminerunt Jason. L. quidam cum filium, n. 32. ff. de verborum oblig. & Gozad. cons. 39. num. 15. indistinctè sequemur illas duas concordias gloss. d. L. naturalis, §. ult. & in d. L. sed. hoc nomine, & ideo jus patronatus erit æstimabile, vel non erit æstimabile, secundum casus contingentiam intra terminos prædictæ distinctionis. Quid autem de jure patronatus Eccle-
15 siasticum, an sit æstimabile, vide Paulum de Leaza ad cap. à nobis col. 6. de jure patronatus, Abb. cap. querimoniam, eodem titul. Paulus d. L. planè §. fin. ff. de legat. 1. Rochus de jure patronatus, verbo, ipse, vel is à quo, quæst. 21. Paul. de Citadin. in eodem tractatu, 6. part. art. 4. in fine 12. quæst. & 9. part. 9. 15. remissivè, Jason. d. §. fin. L. naturalis ad finem, Gama dec. 308. num. ultim post Socin. & Jason. num. 47. in L. cum filio, ff. de legat. 1. quibus adde Rip. num. 15. & Gama facit distinctionem an consideretur per se, vel cum universitate juxta

ta terminos *cap. ex literis, de jure patronat.*

16

In casibus agitur, in quibus agitur de iis, quæ non sunt æstimabilia, vel sunt inæstimabilia, non debetur decima condemnationis, ex doctrina *Bartol. in L. 4. §. prætor ait ad finem, ff. de damn. infect.* ubi formaliter inquit: *Ultimo nota ex hoc verbo quoties, quod edictum non habet locum, ubi verba ejus non possunt adaptari, nam quod dicit de denuntiatione, non habet locum, ubi non est cui denuntietur, & hoc dicebam pridie de facto: dicebam statutum hujus civitatis, quod de quolibet contractu, de quo fieret instrumentum, solvantur pro gabella sex denarii pro libra, quod istud statutum non habet locum in contractibus, qui fiunt super re inæstimabili, vel non continet aliquod interesse æstimabile per libram, ut ibi, & in L. ita autem, in princip. ff. de administration. tutor. Sequuntur *Imul. num. 11.* exemplificans in contractu super jure sepulchri, vel re sacra, *Cuman. n. 5. Alex. n. 25.**

17

Adde alium casus, de quo *Cabed. Aresto 84. in 2. part. decision.* ubi refert, quod in judicio patrimonii Regii Senatus Supplicationis 16. Januarii 1598. judicatum fuit in favorem Emmanuelis de Barros contra conductores Cancellariæ dos Contos, in appellatione delata à calculatore Civitatis Ulyssiponenfis, quod non solveret ille decimam de sententia, qua condemnatus fuerat per unum ex Correctoribus illius Civitatis præstare consensum uxoris suæ in quadam venditione bonorum immobilium, eo fundamento, quod non erat res æstimata in pecunia, sed de facto merè personali, & fecit in confirmationem, quod docet *Vincent. de Franchis dec. 308. n. 3. & 4.* ubi agit de promissine ratificationis uxoris, & quod in hoc casu non debetur gabella, quia est factum inæstimabile, ex *Bald. instit. de oblig. in fine. comment. & Jacob. L. cum quedam puella, §. quoties, ff. jurisdict. omn. jud.*

18

Sed non caret scrupulo hæc decisio *Franch. & Cabedi*; nam *Roman. d. L. 4.*

§. prætor ait, num. 5. de damn. infect. intelligit doctrinam *Bart.* ibi, quando factum, de quo agitur, nullo modo posset æstimari, secus si posset æstimari, quia deducetur gabella, ex *L. in lege Falcidia 62. ff. ad L. Falcid. & præstatio consensus, vel ratificationis uxoris, cum consistat in facto, si non præstetur, succedit obligatio ad interesse, ex vulgata L. si quis ab alio 13. §. ultim. ff. de re jud. & in L. stipulationes 72. ff. de verb. oblig. & utrobique gloss. *Bart. & alii, Gomez 2. tom. cap. 10. n. 20.* Non tamen recedo ab eo, quod judicatum refert *Cabed.* quia ultra quod *Alex. in d. §. prætor ait, num. 25.* reprobet *Roman. in illa declaratione*, est apud Lusitanos *Ordinat. lib. 4. titul. 6. in antiq. & lib. 4. titul. 48. in novis*, quod mariti non possunt vendere, nec alio contractu alienare bona immobilia, sine expresso uxorum suarum consensu, & licet se obligent præstare talem consensum sub aliqua pœna, non valet talis obligatio, ut habetur in *dicta Ordin. §. 1. ibi: E vendendo, ou albeando o marido alguns bens de raiz sem expressa outorga de sua mulher, posto que para firmeza da venda, ou albeamento de fiadores, ou penhores, ou prometa alguma pena, tudo será nenhum, e de nenhum vigor; e obrigandose o marido a trazer outorga de sua mulher a certo tempo, e sob certa pena, não pagará a pena, nem encorrerá nella posto que a não traga, porque de outra maneira esta ley seria defraudada, porque tanto damno receberia a mulher pagandose a pena, como valendo a venda feita sem seu consêtimento.**

Et in his terminis non habent locum decisio *Imperator. in §. verba vice* quod non valet obligatio facti alieni, nisi ipsi pœnam promittat, quod ante responderat *J. C. in L. stipulatio ista 38. in princip. ff. de verb. oblig.* ibi: *At si quis velit factum alienum promittere, pœnam vel quanti ea res sit, promittere potest, L. sicut 63. juncta gloss. ult. ad fin. ff. de fidejuss.* Nam obligatio principalis non valet, prohibente *Ordin. ne aliàs præjudicetur uxoribus, & ita non valet obligatio*

gat
ver
& i
ma
pe
de
fnc
que
tum

Qu
v
c
&
t
t
l

1
7

Ib
3
4

5
6

1
tu
n
tu
d
&
g

gatio ad pœnam, vel interesse, gloss. L. 4. verbo, in *Favian. ff. si quid in fraud. patr.* & in cap. *significantibus*, verbo, per formam, ubi *Felin. num. 10. de offic. de leg.* & per consequens verum est, quod agatur de facto merè personali, in quo non succedit obligatio ad interesse, & ita sequendum est *Arest. Cabed.* sic confirmatum.

ALLEGATIO C.

Quod exceptionis allegans ad non solvendam decimam, non audiatur, nisi deponat, vel nisi alleget paupertatem; & quod exceptiones terminentur intra tres menses, & illis elapsis remittuntur ad Calculatorem patrimonii Regii.

SUMMARIUM.

- 1 Valent conventiones, quod partes non audiantur, nisi deponant debitum, vel pœnes creditorem, vel pœnes tertium.
- 2 Contra sententiam extractam ab actis, non auditur condemnatus excipiens, nisi deponat.
- Ibid. Idem in decimis, nisi Reus excipiat de paupertate.
- 3 Exceptiones contra solutionem decimæ debent terminari intra tres menses.
- 4 Non servatur, quod elapsis tribus mensibus exceptiones remittantur ad iudices patrimonii Regii, quia cognoscunt iudices Cancellariæ.
- 5 Declaratur *Cabed.* citatus.
- 6 Exceptiones allegatæ per Reum, qui principale solvit creditori, remittuntur ad Calculatorem patrimonii Regii.

1 Solent contrahentes in contractibus suis apponere clausulam, ne audiatur debitor volens excipere contractum, nisi prius deponat debitum ex eo petitum, vel pœnes tertium, vel pœnes creditorem, ut in clausula fuerit deductum, & valent tales conventiones. *L. juris gentium §. prætor ait ff. de pact. L. 1. §. si*

conveniat, ff. deposit. & de ea usus frequens est in nostro Regno Lusitano, de qua primo agunt Gam. dec. 369. Alvar. Valasc. consult. 85. col. ult. lib. 1. Barbof. L. alia, §. eleganter à n. 43. ff. solut. matr. ubi citat Alc. in L. nemo potest, n. 52. ff. delegat. 1. Cabed. decis. 37. in 1. part. & transit ad hæredes activè, & passivè, tanquam pars contractus, ex L. 2. §. ex hi, ff. de verbor. L. unic. Cod. ut action. a hæred. L. veteris. Cod. de contrab. stip. Gom. 2. tom. cap. 11. n. 12. Gama d. deci. 369. Limitatur non habere locum, ubi contractus principalis esset nullus evidente nullitate ex ipsa scriptura, Valasc. d. consult. 85. col. fin. & Cabed. d. dec. 37. num. 4.

Sic etiam, & contra sententiam extractam ab actis non auditur Reus excipiens cum suis exceptionibus, nisi vel deponat, vel pignora tradat, juxta *L. Domin. §. 43. & Ord. lib. 3. tit. 86. §. 1.* & deduximus in *alleg. 98. in tertia interrog. vers. secundum præsupponitur*; idem disponitur in debitoribus, qui jubentur pro decimis debitis exequi, ut si exceptiones allegent, non audiantur, nisi summam decimæ deponant, de quo extat provisio quedam inter regulas Cancellariæ; quod tamen declarat non procedere, quando exceptiones fundantur in paupertate, nam pauperes relevantur à solutione decimæ, donec habeant bona ex quibus solvant, ut deduximus super *regul. 13. in alleg. 83.*

Adfunt inter regulas aliæ provisiones, quod exceptiones allegatæ finiantur intra tres menses, quibus elapsis proceditur in executione; quod autem in illis jubetur, quod elapsis illis tribus mensibus exceptiones remittantur ad iudices patrimonii Regii Senatus Supplicationis, non servatur; quia iudices Cancellariæ cognoscunt de illis in Senatu, ex *Ordin. lib. 1. titul. 14. in novis*, deducta à *L. 1. tit. 3. p. 3. Extravag. circa hunc artic. vide Cabed. dec. 18. n. 10. 1. p.* in quo tamen est advertendum, quod licet ipse dicat in *vers. si verò*, quod quando processus, vel instrumenta gravami-

5 num super decimis è partibus veniunt, & agitur de existendis decimis, & non de proprietate, pertinet cognitio ad iudices patrimonii Regii, qui sunt in Senatu Supplicationis; tamen debet restringi ad appellationes, & gravamina, quæ exeunt è partibus, quæ pertinent ad districtum Supplicationis, non verò de iis, quæ veniunt è partibus pertinentibus ad Senatum Portug. quia cognitio earum ad iudicem Cancellariæ ejus pertinet, & ita utimur. Quæ autem loca pertineant ad districtum Senatus Supplicationis ponit *Ordin. lib. 1. titul. 6. §. 12.* & cæt. illis demptis, pertinent ad districtum Senatus Portug.

6 Reperitur inter regul. Cancellariæ alia provisio emanata, & facta 21. April. 1561. qua cavetur, quod si condemnati, ne solvant decimas, secretè concordiam fecerint cum suis partibus, quibus solvunt summas contentas in sententiis, & exigunt scripturas solutionis, & alias securitates, & sic quoad principale manet causa extincta, & deinde allegant exceptiones nullitatis, vel alterius materiæ, in iisdem processibus, & à partibus satisfactis petunt favorem, & non dubitant eum præstare, cum jam earum non intersit sententias annullari, ex qua habent pœnes se luam satisfactionem, & de illis exceptionibus iudices, qui sententias tu-

lerunt, assumunt cognitionem, & determinant, tanquam exceptiones oppositas contra causam principalem, & procedunt in illis via ordinaria, quod erit in præjudicium patrimonii Regii: provisum inquam fuit, quod probante procuratore Regio, vel conductore Cancellariæ supradictas concordias, & solutiones factas inter condemnatos, & suos victores, quod Calculator patrimonii Regis in Civitate Ulyssipon. & in suis terminis, seu comitatu procedat contra condemnatos ad solutionem decimæ, ac si non essent contra sententias allegatæ exceptiones, & licet jam essent receptæ, & quod illæ exceptiones ad Calculatorem remittuntur, ut fuit additum in quadam apostilla ad dictam provisionem 11. Februar. 1572. Et per hæc expeditus est liber iste, continens centum allegationes. Quæcumque autem in eo deduxi submitto censuræ sanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, & si quid inveniatur, quod deviet à sacris Scripturis, à Sanctorum Patrum sententiis, & sacris Conciliis, vel offendat religionem, & pietatem Christianam, pro non dicto, vel pro non scripto haberi volo: & cum hac protestatione examinandus se offert, ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, Patris, Filii, & Spiritus Sancti, necnon Beatissimæ Virginis Matris Mariæ.

INDEX

COPIOSISSIMUS RERUM, ET VERBORUM, quæ in hoc Tomo continentur.

A

ABBAS.

Abbas, ut obtineat in spolio, debet præstare ea ad quæ est obligatus, alleg. 75. n. 20.

Abbates possunt Monachis suis tonsuram conferre, si hoc habeant ex

privilegio, allegat. 3. num. 6.

ABSENS.

Absens in cauto potest per procuratorem recusare, alleg. 96. n. 20. & 91. hic ponitur facti ignorantia, n. 22.

Absentium bona qualiter sint tradenda eorum consanguineis, alleg. 79. n. 5.

Absentis bona non traduntur, quando ille, sum relinquit procuratorem. *Ibid.*

Absentis bona traduntur consanguineis, si ejus procurator agere negligat. *Ibid.* num. 9.

Absentis bona traduntur consanguineis, quando ejus redditus protelantur in longius, illiusque vitæ certitudo non habetur. *Ibid.* n. 9.

Absens si tutorem, vel curatorem relinquat, & antequam in patriam repetat, ætatem compleat, & tutela, vel cura finiatur, bona proximo consanguineo deferuntur. *Ibid.*

Absentis bona traduntur consanguineis secundum ordinem succedendi ab intestato. *Ibid.* n. 10.

Absentis bona non traduntur incapacibus. *Ibid.* n. 13.

Absentis bona traduntur consanguineis per Provilores provinciales usque ad summam centum millia numerum regalium. *Ibid.* n. 14. Si autem excedant hanc summam, conceduntur per Senatores Palatii.

ACTIO, & ACTOR.

Actio duplex ex omni crimine oritur, altera ad pœnam, altera ad interesse, allegat. 17. n. 16.

Actor debet probare intentum, alleg. 13. num. 74.

ACCUSARE, & ACCUSATIO.

Accusandi de crimine publico competit jus omnibus, qui non inveniuntur prohibiti, alleg. 20. n. 5.

Accusatus non potest rursus de eodem crimine accusari, alleg. 60. n. 1. & 2. Et ibi ponitur facti contingentia.

Accusatus semel potest iterum accusari, si sententia fuit lata per falsas probationes, vel per collusionem, alleg. 60. numer. 9.

Accusatus semel potest iterum accusari ex rescripto Principis afferente clausulam, non obstante sententiam, alleg. 60. n. 12. & 13.

Accusatores, vel accusati quando perhorrescunt potentiam adversarii, utuntur remedio, de quo alleg. 65. n. 51.

Accusationes in casibus homicidii debent fieri coram Præsidibus Curialibus, exceptis homicidiis commissis in partibus

- bus Indiarum, vel Insularum, alleg. 67. num. 3.
- Accusatus in casibus prodicionis, hæresis, alevosia, falsæ monetæ, sodomiæ, abductionis à carcere, fiunt coram Præsidiibus Curialibus. *Ibid.* n. 6.
- Accusatus criminaliter, si pendente accusatione recedat à iudicio illicentiatus, proceditur contra eum, tanquam contra contumacem, alleg. 67. n. 56.
- Accusatus si vult se excusare à residentia, impetrat provisionem à Senatoribus Palatii. *Ibid.* num. 57. Et si impetraverit tenetur se præsentare in primo termino. *Ibid.* n. 58.
- Accusatus, qui secum literis securitatis præsentat, an teneatur ad cautionem de iudicatum solvendo, data paupertate, & fugæ spe. *Ibid.* n. 59. & 60. ampliando in filiisfamil. n. 61.
- Accusatio adulterii præscribitur quinquennio, alleg. 80. n. 3. cum limitatione de qua ibi, n. 4. & 5.
- Accusatus: si absolvatur de culpa deducta in inquisitionem, & querelam, potest pars adversa condemnari in expensis, alleg. 95. num. 4.
- Accusatus pro parte iustitiæ, si condemnatur in aliqua pœna, & in expensis, etiam de expensis solvet decimam. *Ibidem* n. 11.

ACTUS.

- Actus corrumpit, ubi deficiunt substantialia, alleg. 72. n. 142.
- Actus non operatur ultra intentionem agentis. *Ibid.* n. 24.
- Actus, ut valet, in dubio semper interpretandum est, alleg. 12. n. 6.

ADULTERIUM.

- Adulterium solus maritus accusare potest, alleg. 13. numer. 113. nisi committatur de consensu mariti. *Ibid.* num. 114.
- Adulterium præscribitur quinquennio, alleg. 13. n. 115.

ÆTAS.

- Ætas quæ requiratur ad maiora beneficia, & ad officia sæcularia, alleg. 8. num. 6.
- Ætas in Lusitania, quæ requiratur ad

exercenda officia sæcularia. *Ibidem.* num. 3.

Ætas viginti quinque annorum non verificatur in eo, qui veniam ætatis impetravit. *Ibid.* num. 11. cum limitatione. *Ibid.* num. 12.

Ætati veniam qui impetravit, quod de eo dicitur, admittitur etiam in uxorato, antequam compleat annum 25. *Ibid.* 20. & 24.

Ætatis veniam qui impetravit, & uxoratus minor, non possunt alienare bona mobilia, absque decreto iudicis, allegat. 8. n. 28.

Ætas 55. annorum excusat à muneribus personalibus. *Ibid.* n. 31.

Ætas minor non præsumitur, nisi probeatur, alleg. 9. numer. 20. & alleg. 65. num. 26.

Ætatis habilitas conditionaliter, quando requiritur in concessione, probanda est à promovendo, non ab adversario. *Ibid.* n. 23.

Ætas quibus modis probeatur. *Ibid.* n. 24.

Ætas non limitatur in legibus Castellæ in orphanis, ad tradendos suos debitores ad Curiam, alleg. 65. n. 8.

Ætas taxatur per Ordin. Lusit. *Ibid.*

AGENS.

Agens ante diem incurrit pœnas, alleg. 76. num. 34.

Agens actione in personam satisdabat, alleg. 77. n. 2.

ALERE.

Alere filium tenetur mater in subsidium, alleg. 59. n. 11.

ALIENARE.

Alienare bona immobilia absque decreto iudicis non potest minor uxoratus, nec qui ætatis veniam impetravit, alleg. 8. n. 28.

ALVARUS VALASCUS.

Alvarus Valasc. arguitur, alleg. 72. n. 28. Alvari Valasci doctrina declaratur. *Ibid.* num. 72.

Alvari Valasci doctrina examinatur. *Ibid.* n. 140. & 141.

Alvari Valasci opinio reprobatur, allegat. 35. num. 7.

Alvar. Valasc. declaratur, alleg. 61. n. 14.

Al-

Alvarus Valasc. reprobatur. *Ibid.* n. 17.

ANIMA.

Anima defuncti est immortalis, alleg. 68. num. 3.

Anima est invisibilis. *Ibid.* n. 8.

Anima ponitur inter personas miserabiles. *Ibid.* n. 9.

ANNUS.

Annus quando intelligatur esse completus, alleg. 8. n. 2.

Annus ubi non requiritur completus, sufficit esse inceptus. *Ibid.* n. 5.

Annus ille est utilis in interdicto annali, & tamen contra illius lapsum datur restitutio, alleg. 58. n. 5.

ANNULLARE.

Annulata venditione ex defectu certitudinis gabellæ non incorporatæ in scriptura, restituitur emptori gabella, quam solvit, alleg. 28. n. 92.

APPARITOR.

Apparitori statutum est salarium de exceptionibus positis in Cancellaria, alleg. 86. n. 6.

Apparitores qui habent jus capiendi, non tamen detinendi, si detineant captum ultra tempus, incurrunt crimen privati carceris, alleg. 13. n. 180.

APPELLATIO, & APPELLARE.

Appellationis vim habet apud religiosos, qui adit superiorem ob justum gravamen. *Ibid.* n. 222.

Appellationes interpositæ per Clericos ad quæ sint remmittendæ, alleg. 15. n. 23. & ibi refertur Bulla Pii IV. num. 24. & poena contra eos, qui supplicant contra gratiam Regis, & narrantur casus particulares in materia, num. 25. & 26.

Appellationi locus erit, quando iudex pronuntiat simpliciter restitutionem fieri, alleg. 58. n. 20.

Appellatio interposita à sententia delegati ad quem pertineat, alleg. 69. n. 3. & 4.

Appellatio non interponitur de jure civili ad superiorem omisso medio. *Ibid.* n. 8.

Appellatio de jure Canonico admittitur ad Papam omisso medi. *Ibid.* n. 9.

Appellatio quoad effectum suspensivum in causa visitationis, & correctionis prohibita est, alleg. 70. n. 10. & 11.

Appellatione pendente, vel recusatione, nihil debet attentari, & à pari procedunt. *Ibid.* n. 16.

Appellatio quando non suspendit, nec recusatio locum habet. *Ibid.* n. 17.

Appellatio, vel gravamen condemnati pro debito ex instrumento, quia nihil intra 10. dies allegavit, vel iudex non admisit exceptiones, non suspendit executionem, alleg. 76. n. 44.

Appellationi, vel gravamini ordinario locus est, quando iudex condemnat conventum ex debito instrumenti per 10. dies. *Ibid.* n. 46.

Appellatio, vel gravamini ordinario locus non est, quando iudex admisit exceptiones & condemnat, vel non condemnat. *Ibid.* n. 50. & 51. quando tertius appellat, nisi malitiose.

Appellari potest à sententiis habentibus vim definitivæ, vel gravamen ordinarium interponi, alleg. 81. n. 4.

Appellatio conceditur respectu quantitatis petitæ in libello.

ARGUMENTUM.

Argumentum ab absurdo valet, alleg. 12. n. 9.

Argumentum à contrario sensu valet, alleg. 13. n. 35.

Argumentum sumitur à discretionem naturali. *Ibid.* n. 69.

Argumentum ab absurdo valet in omni dispositione. *Ibid.* n. 71.

Argumentum à contrario sensu valet nisi contrarium sit expressum in jure, alleg. 15. n. 13.

Argumentum de matrimonio carnali ad spirituale valet, alleg. 76. n. 24.

ARESTA.

Arestum Cabed. in 1. part. allegat. 46. n. 33.

Arestum Cabed. in 1. part. allegat. 67. n. 37.

ATTENTATUM.

Attentatum non facit, qui continuat possessionem antiquam, alleg. 74. n. 2.

Attentatum revocatur, quando eo mediante

diante aliquid illicitè factum est. *Ib.*
num. 4.

Attentatum committitur quando inter-
venit spoliū possessionis, vel alterius
juris. *Ibid.* n. 2.

Attentatum vocatur remedium possesso-
rium. *Ibid.*

AUTHENTICA.

Authentica de sanctissimis Episcopis, §.
sed ad hoc præsentī, declaratur, alleg.
52. num. 1.

AUDITORES.

Auditores dominorum non concedunt
litteras securitatis absque potestate Re-
gis data in donationibus, allegat. 67.
num. 9.

Auditor Archiepiscopi primatis potest
concedere litteras securitatis, tam ne-
gativas, quàm confessativas, etiam in
casu homicidii. *Ibid.* num. 11. & co-
gnoscit in prima instantia, n. 12.

Auditores Ducis Brigantiæ concedunt
litteras securitatis negativas in casibus
homicidii, & resistentiæ. *Ibid.* num.
13. & de illis cognoscunt in prima in-
stantia. *Ibid.*

AUFRETIUS.

Aufretii opinio non admittitur in Regno
Lusitano, alleg. 22. n. 22.

AVENDAMNUS.

Avendamni opinio reprobatur, allegat. 83.
num. 6.

AZO.

Azo vocatur fons legum, & vas electio-
nis, alleg. 33. n. 18.

B

BENEDICTIO.

Benedictiones non sunt de substantia
matrimonii, alleg. 26. n. 50.

BENEFICIARIUS, & BENEFICIUM.

Beneficiarius contrahendo matrimoni-
um amittit beneficium, allegat. 6.
num. 38.

Beneficium est auferendum ei qui nescit,
alleg. 9. n. 29.

Beneficium Ecclesiasticum, quod dicatur,
alleg. 10. n. 12.

Beneficiatus contracto matrimonio non
potest renuntiare beneficio, secus ante
contractum, alleg. 40. num. 18. & 19.
& ibi distinguitur beneficium resigna-
tum per Clericum matrimonium con-
trahentem, vel intrantem.

BELLUM.

Bellum justum facit, ut merces captæ in
eo juste capiantur, alleg. 62. n. 2.

Belli tempore merces, & aliæ res certæ
prohibentur asportari ad inimicos, &
fructus aridi, & quibus legibus id pro-
hibitum sit, & quibus temporibus, al-
leg. 62. usque ad n. 13.

BERNARDUS.

Bernardus reprobatur, alleg. 51. n. 2.

BIGAMUS, & BIGAMIA.

Bigamus non utitur privilegio Clericali,
alleg. 19. n. 30.

Bigamus non dicitur, qui contraxerit cum
ea, quam defloravit, & postea matri-
monio secuto, antequam eam cognos-
ceret, mortua est, alleg. 41. n. 5.

Bigamus non dicitur, qui contraxit cum
vidua ab alio relicta, sed non cognita,
alleg. 41. n. 6.

Bigamus non est qui cum pluribus pecca-
vit, alleg. 41. n. 8.

Bigamia triplex est, & quæ dicatur bi-
gamia vera, & quæ interpretativa. *Ibid.*
n. 9. usque ad n. 22.

Bigamus est, qui ignoranter contraxit
cum foemina prius ab alio cognita. *Ib.*
num. 13.

Bigamus est, qui cognovit uxorem suam
post adulterium sive sciat sive ignoret.
Ibid. numer. 14. & quid in regno Ca-
stellæ, & Lusitaniæ. *Ibid.* numer. 15.
& 16.

Bigamia quando contrahatur, pertinet ad
jus Canonicum. *Ibid.* n. 17.

Bigamia similitudinaria quid sit. *Ibid.*
num. 18.

Bigamiæ dispensatio ad quem pertineat.
Ibid. n. 19. & 20.

Bigamus verus, vel interpretativus pri-
vatur omni privilegio Clericali. *Ibid.*
num. 20. & 21.

Bigamia similitudinaria non comprehen-
dit Clericos in minoribus. *Ibid.* n. 22.

Bigami prohibentur portare habitum, & tonsuram. *Ibid.* n. 23.

Bigamia habet effectum impediendi ad promotionem, & executionem ordinis in promotis. *Ibid.* n. 24.

Bigamia contrahitur ex matrimonio de præsen ti, non verò ex sponsalibus. *Ibid.* num. 27.

Bigamia non incurritur attento jure noviori ex copula contrahentium per verba de futuro. *Ibid.* n. 28.

Bigamia nulla incurritur, si matrimonium sit nullum. *Ibid.* numer. 29. ubi etiam constituitur differentia inter matrimonium nullum per Clericum in sacris, vel in minoribus, n. 30.

BONA

Bonorum Regiæ Coronæ possessor si ingrediatur religionē, & exeat ante professionem an recuperatè alleg. 72. n. 16.

Bona, quæ maritus lucratur, quando occidit uxorem extra actum adulterii, alleg. 85. n. 13.

Bona quæ lucretur maritus, quando eam accusavit de adulterio, & condemnatur ad mortem. *Ibid.* n. 14. cum limitatione. *Ibid.* n. 15.

Bona amittit maritus, quādo occidit uxorem ob adulterium, & ex eo quod non probatur condemnatur ad mortem, nisi filios habeat. *Ibid.* n. 16.

Bona omnia lucratur maritus, quando utrūque occidit in actu adulterii. *Ibid.* n. 12.

BREVITAS.

Brevitas requiritur in discutiendis processibus super decimis, allegat. 88. n. 12.

C

CABEDO

C Ab. decis. 50. in prima parte examinatur, alleg. 76. num. 38. & 39.

Cabed. decisio annotatur in prima parte, & Arest. 33. in 2. prat. allegat. 82. n. 6.

Cabed. decisio reprobat. *Ibid.* numer. 4.

Cabed. dec. 58. 1. parte declaratur, alleg. 46. n. 1.

Cabed. allegatur, alleg. 46. n. 12.

Cabed. duo casus referuntur, allegat. 46. n. 19.

Cabed. reprobat. alleg. 46. n. 31.

Cabed. decisio examinatur, allegat. 87. n. 12.

Cabed. declaratur, alleg. 99. n. 5.

CALOR.

Calor judicii quid operatur, allegat. 72. n. 8.

CANCELLARIUS.

Cancellarii cognoscunt de suspicionibus Præsidium Provincialium, nisi habeant alios judices ex privilegio speciali, alleg. 96. n. 26.

Cancellarius maior cognoscit de suspicionibus intētatis specialibus nominatis. *Ibid.* n. 27.

Cancellarius Senatus Supplicationis cognoscit de suspicionibus objectis Senatoribus, & officialibus *Ibid.*

Cancellarius Senatus Portugal. cognoscit de suspicionibus objectis Senatoribus, & officialibus. *Ibid.*

Cancellarius facit comissiones loco recusatorum quos judicavit suspectos. *Ibid.*

Cancellarius maior non committit locos Veedores da Fazenda quos vel ipse judicavit suspectos, vel ipsi agnoverunt suspicionem, quia Rex committit. *Ibid.* n. 28.

Cancellarius debet per se interrogare testes suspicionum, quæ objiciuntur Senatoribus. *Ibid.* n. 38.

Cancellarii possunt committere examinationem testium in causa suspicionū, quæ objiciuntur aliis officialibus. *Ibid.* n. 39.

Cancellarii qui cognoscunt de suspicionibus objectis Præsidiis provincialibus possunt committere examinationem testium. *Ibid.* n. 41.

Cancellarii tenentur intra 45. dies suspensiones judicare finali sententia, alios tenentur ad sumptus. *Ibid.* n. 68.

Cancellarii in Senatu cognoscunt, quantum sit solvendum in Cancellaria cum

- Senatoribus ordinatis, alleg. 92. n. 2.
 Cancellarii, & Scribæ decidebant dubia in Cancellaria occurrence de jure antiquo, alleg. 98. n. 4.
 Cancellarii debent attendere errores, & defectus scripturarum, alleg. 91. n. 3. declarando. *Ibid.* n. 4 & 5.
- CANONICI REGULARES.**
 Canonici Regulares veniunt appellatione Clericorum, alleg. 66. n. 8.
- CANTOR.**
 Cantor non est nomen Ordinis specialis, alleg. 3. n. 14.
- CAMBII LITTERÆ.**
 Cambii litteræ habent executionem paratam, alleg. 76. n. 73.
- CAPITULUM.**
 Capitulum Sede vacante jus ordinandi non habet, poterat tamen reverendas Concedere de jure antiquo, allegat. 15. n. 25. hodie tamen hoc restrictum est per Concil. Trid. *Ibid.* n. 12.
- CAPITALE.**
 Capitale præsumitur saluum, allegat. 76. n. 32.
- CAPUT.**
 Caput ultim. de bigamis in sexto, intelligitur, alleg. 41. n. 25.
 Cap. si judex, §. non sic, de sent. excommun. lib. 6. declaratur, alleg. 19. n. 6.
- CAPELLA THOLOSANA.**
 Capella Tholosana reprobatur. *Ibidem* n. 26.
 Capella Tholosana reprobatur, alleg. 44. n. 7. cum limitatione, n. 8.
- CAPTUS.**
 Captus laicus si fugerit, & factus sit Clericus, gaudet privilegio Clericali, alleg. 46. n. 12.
- CARCER, & CARCERARE.**
 Carcerari in carcere publico ob delicta, de quibus accusantur, non debent omnes apud nos, quia plures sub homenagio constituuntur, alleg. 13. n. 4. cum declaratione de qua ibi.
 Carcerari in carcere publico non debet Cavallerius, vel Fidalgus in casu in quo alius inferioris conditionis deberet carcerari, alleg. 13. n. 6.
- Carcer privatus crimen est, alleg. 13. n. 155.
 Carcerem privatum nemo potest habere. *Ibid.* n. 156.
 Carcerem privatum faciens tentur iudices punire sub crimine lesæ maiestatis. *Ibid.* n. 117.
 Carcerem privatum habere est publici juris, & meri imperii, & non convenit privatis, nec est cessibile. *Ibid.* n. 158.
 Carceris crimen committentes perdunt nobilitatem. *Ibid.* n. 160. & quid de jure hujus Regni, n. 161.
 Carceris privati poena de jure communi, & Lusitano. *Ibid.* n. 162.
 Carceris privati crimen incurrere censetur, qui aliquem retinet in via, licet in aliquo loco non includatur. *Ibid.* n. 164.
 Carceratus dicitur omnis ille, qui de loco liberè, & tutè recedere non potest, alleg. 13. n. 165.
 Carceris privati crimen committit, qui ponit aliquem in custodia datis fidejussoribus, alleg. 13. n. 166.
 Carceris privati crimen commisisse, ut quis dicatur, per quantum tempus debeat aliquem retinere. *Ibid.* num. 167. cum declarationibus sequentibus usque ad n. 170.
 Carceris privati quando crimen committatur, etiamsi quis capiatur, & retineatur, alleg. 13. n. 177. & 178.
 Carceris privati crimen quando apparenter incuratur, vide litera A.
 Carceris privati crimen non committitur quando retentus poterat facile fugere. *Ibid.* n. 181.
 Carcerare potest pater filium, dominus servum, maritus uxorem, Abbas Monachum, consanguinei furiosum consanguineum. *Ibid.* n. 182.
 Carceris privati crimen an committat, qui meretricem libidinis causa detinet.
 Carcerari pro debito civili condemnatus potest, si facta executione, non habeat, unde solvat, alleg. 25. n. 3.
 Carcerari pro debito Regio debent omnes debitores, & quid in nobilibus, allegat. 13. n. 214. & 215.

- debet fieri inter duos menses à die publicationis, alleg. 88. num. 2.
- Cautio pecuniæ debet fieri, antequã pars citetur, & agatur de prosecutione gravaminis. *Ibid.* n. 19.
- Cautio redditur deponenti, si in gravamine obtinuit, vel in totum, vel pro maiori parte. *Ibid.* n. 20.
- Cautio redditur deponenti quando de gravamine non cognoscitur. *Ibidem* n. 21.
- Cautio debet interponi per utraq̃ue partem, si ambæ gravamen interponant. *Ibid.* n. 22.
- Cautiones revisionis, quando amittuntur, non cedunt in commodum publicani, alleg. 90. n. 35.
- Cautionis tertiam partem solvit advocatus, si non obtineat in revisione. *Ibid.* n. 36.
- Cautionẽ non deponunt pauperes, alleg. 97. n. 10. quid circa cautiones in suspicionibus in aliis partibus sit statutum. *Ibid.* n. 11.
- Cautionẽ non deponit Regis procurator in suspicionibus quas, ut talis, intentat. *Ibid.* n. 12.
- Cautionem an teneatur præstare debitor data paupertate, & spe fugæ, ampliando, alleg. 67. num. 59. 60. & 61.
- Cautionem recuperat desistens à suspicionẽ, antequam super ea feratur sententia. *Ibid.* n. 13.
- Cautionem totam amittit quando recusatus iudicatur non suspectus. *Ibid.* num. 14.
- Cautionem dimidiam amittit, quando iudicatur suspensiones non procedi, cum duabus limitationibus. *Ibid.* n. 15.
- Cautionem non amittit tertius recusans, quando non admittitur. *Ibid.* n. 16.
- Cautionem non amittit, quando recusatus moritur pendente accusatione. *Ibid.* limitando, n. 17. 18. & 19.
- Cautio amittitur, quando recusatio fuit posita post mortem iudicis recusati. *Ibid.* num. 20.
- Cautiones an sint deponendæ, quando recusationes intentantur in curiis Ecclesiasticis. *Ibid.* n. 25.
- Cautio quando amittitur, cui sit applicanda. *Ibid.* n. 21.
- CEDENS.**
Cedens quando possit intentare actiones, alleg. 76. n. 9.
- CERTITUDINES.**
Certitudinem potest recusans extrahere de sententia lata in suspicionibus. *Ibid.* n. 22.
- CESSIONARIUS.**
Cessionarius an possit petere instrumenti executionem alleg. 76. num. 79. declarando. *Ibidem* n. 78.
- CHARTÆ VULGO DE GUIA.**
Chartæ, vulgò cartas de guia, datæ iis qui in exilium mittuntur, qualiter sint expediendæ, alleg. 5. n. 5.
- CITATUS.**
Citatus personaliter licet negligat venire ad iudicium, æquiparatur ei, qui litigat per se, vel per procuratorem, alleg. 96. n. 47.
- CIVIS**
Civis est unusquisque illius loci, unde ortus est. alleg. 5. n. 18. & 19.
- CLAUSULA.**
Clausula codicillaris censetur inesse in testamento inter liberos, allegat. 61. numer. 26.
- Clausula omni meliori modo etiam inter liberos posita censetur. *Ibid.* n. 27.
- Clausula, salvo jure impertinentium, & quatenus de jure sint recipienda, operabitur notabilem effectum, alleg. 67. n. 71.
- CLERICI.**
Cleros latinè quid significet, alleg. 3. n. 1.
- Clerici dicuntur, quia sunt de sorte domini. *Ibid.* num. 2.
- Clericorum primus gradus est prima tonsura. *Ibid.* n. 3.
- Clerici capitis abrasio significat omnium temporalium rerum depositionem. *Ibid.* num. 5.
- Clericus in primima tonsura dicitur Psalmita. *Ibid.* n. 7.
- Clerici habentes quatuor Ordines. sunt vocati portio Dei. *Ibid.* n. 15.
- Clerici dicuntur egregiæ personæ saltem Presbyteri, & Diaconi, nec tenentur venire ad domum iudicis proferendo testimonio, sed sunt interrogandi in domo sua, alleg. 6. n. 3.

- Clerici præcedunt Religiosos in processionibus, & cessionibus. *Ibidem* n. 4.
- Clericus sæcularis prefertur regulari. *Ibidem* n. 5.
- Clerici in minoribus Ordinibus gaudent hac præferentia. *Ibid.* n. 16.
- Clerici sunt nobiles in larga significatione ratione officii, quod exercent, non personæ, & vera nobilitate. *Ibid.* n. 7.
- Clerici primæ tonsuræ, vel minorum ordinum non sunt nobiles, *Ibid.* n. 8.
- Clerici in minoribus soluti non sunt nobiles ex solo Clericatu, nisi aliunde habeant nobilitatem, alleg. 6. n. 30.
- Clericus etiam primæ tonsuræ ante Concilium gaudebat fori privilegio, allegat. 10. numer. 1. & quid post Concil. *Ibid.* n. 2.
- Clerici occasionem, & ansam præbuerunt Concilio, alleg. 10. n. 8.
- Clericus primæ tonsuræ, vel minorum Ordinum, ut privilegio fori fruatur quæ requirantur, alleg. 10. n. 9.
- Clericus non incedens in habitu debet docere de titulo beneficii, & possessione. *Ibid.* num. 10.
- Clericus primæ tonsuræ, vel minorum Ordinum non gaudebit, si vestis non conveniat alleg. 11. n. 8. quod limitatur in Clericis infirmis, & ubi necessitas excusat. *Ibid.* n. 9. & 10.
- Clerici in minoribus non habet privilegium fori in civilibus post concilium, alleg. 11. num. 2. In criminalibus autem non utuntur, nisi incedant in habitu, & tonsura, & sint in aliquo ministerio. *Ibid.* num. 13. & quid sit practicandum, n. 14.
- Clerici in minoribus, ut gaudeant privilegio fori, quæ requirantur secundum Ordinat. Lusitana antiquam, alleg. 13. num. 1.
- Clericus in minoribus, qui cum accusatur de crimine, provocat ad Ordines, jubetur carcerari secundum Regiam Ord. alleg. 13. n. 2.
- Clericus conjugatus cum unica virgine referens habitum, & tonsuram gaudet privilegio fori, alleg. 39. n. 2. & quid ante Concil. n. 3.
- Clerici tantum habent privilegium fori in causis criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intentatis. *Ibid.* n. 4.
- Clericis in sacris non licet ducere uxores alleg. 40. n. 1. & 2. & de pena imposita contrarium facienti.
- Clerici in minoribus, si ducant uxores perdunt beneficia ipso jure, licet matrimonium non sit consummatum, & etiam perdunt pensiones Ecclesiasticas. *Ibid.* n. 4. usque ad n. 7. limitatur, & ampliatur usque ad n. 16.
- Clerici in minoribus, ut fruantur privilegiis debent esse conjugati cum unica, & virgine, alleg. 41. n. 1.
- Clericus conjugatus debet portare tonsuram, & vestes, & unde tonsura incipiat, & quæ vestes esse debent, allegat. 42. n. 2. & 3.
- Clericus conjugatus cum unica, & virgine habet duo privilegia, alleg. 43. n. 1. 2. & 3.
- Clericus conjugatus jure Lusitano utitur privilegio fori, si tempore delicti, & capturæ versetur in habitu, & tonsura Clericali, alleg. 44. n. 1. & ibi quid post Concil. n. 2.
- Clerici conjugati, & soluti in minoribus non datur differentia, alleg. 44. n. 9.
- Clericus conjugatus, ut fruatur privilegio, debet se abstinere à negotiationibus, & armis. *Ibid.* n. 3.
- Clericus conjugatus an possit privilegio illi renuntiare. *Ibid.* n. 14.
- Clerici in minoribus tam soluti quam conjugati duo requisita servare debent stante decreto Concilii, alleg. 45. n. 8.
- Clericus in minoribus, si miles fiat perdit privilegium Clericale, idem, si accepit officium Tabellionis in causis criminalibus, alleg. 45. n. 27. & 28.
- Clericorum arma sunt lachrymæ & orationes, alleg. 45. n. 29.
- Clericatus superveniens eximit quem à foro sæculari, alleg. 46. n. 6.
- Clericus in minoribus ita utitur privilegio fori, si antea non sit præventus à iudice sæculari, alleg. 46. n. 14.
- Clericus in minoribus solutus si capiatur, attenditur tempus capturæ circa habi-

- bitum, & tonsuram, conjugatus verò tempus capturæ, & delicti commissi. *Ibid.* n. 22.
- Clerici si post primum delictum deponant habitum, & tonsuram, non utentur privilegio in secundo. *Ibid.* n. 23.
- Clericus qui tempore delicti erat de foro Ecclesiastico si fiat bigamus, non eximitur ab illo foro. *Ibid.* n. 42.
- Clericus conjugatus exceptis duobus casibus, ut laicus reputatur, allegat. 47. num. 1.
- Clerici conjugati sunt ficti, seu mixti fori, & non possunt esse officiales Episcopi, nec Rectores scholarum, nec sub-executores ad conferendum beneficium expectanti, nec interesse in divinis tempore interdicti, nec potest eis causa criminalis Clericorum committi, allegat. 47. à n. 2. usque ad n. 6.
- Clerici conjugati tenentur solvere tributa. *Ibid.* n. 6.
- Clericus conjugatus non potest simul exercere officium Tabellionis in Curia sæculari, & Clericatus. *Ibid.* n. 7.
- Clerici in minoribus conjugati, si delinquant in officiis sæcularibus, possunt puniri per iudices sæculares. *Ibid.* n. 7.
- Clericus conjugatus potest succedere in feudis, & in bonis emphyteuticis à Rege concessis. *Ibid.* n. 9. & 10.
- Clerici in minoribus non dicuntur in causis civilibus potentiores. *Ibid.* num. 11. & an teneantur ad custodiam civitatis, à n. 13. usque ad n. 16.
- Clerici tenentur contribuere ad collectas publicas pro liberanda civitate à peste. *Ibid.* n. 18. & ad instructionem pontium, fontium, & viarum, n. 19.
- Clerici in minoribus non tenentur ire ad bellum. *Ibid.* num. 20. & quid si Papa jubeat, n. 21.
- Clerici non sunt cogendi in causa sanguinis dicere testimonium. *Ibid.* num. 22. & si de facto dicant valet, n. 23. limitatur. num. 24. & in causa criminali ad favorem reorum.
- Clericus in minoribus conjugatus potest esse tutor. *Ibid.* n. 25. & 29.
- Clerici in sacris, & in minoribus, erant immunes ab onere tutelæ de jure antiquo. *Ibid.* n. 26.
- Clerici in minoribus extra privilegium fori, & Canonis, censetur ut laici. *Ibid.* n. 31.
- Clericus habet in civilibus privilegium, ne exequatur ultra quam facere potest, allegat. 48. n. 1.
- Clericus conjugatus cum unica, & virgine an carcerari possit, & exequi ultra quam facere potest. *Ibidem.* n. 2.
- Clericus in minoribus solutus potest habere beneficium Ecclesiasticum, alleg. 49. n. 1.
- Clericus in sacris an teneatur ad reparationem, & an per iudices sæculares cogi possit. *Ibid.* n. 3.
- Clerici primæ tonsuræ, vel in minoribus in casibus, in quibus amittunt privilegium, & ultimo supplicio puniuntur, non est necessarium, quod degradentur, alleg. 51. n. 1.
- Clericum percutiens, manusvè violentas injiciens, incurrit excommunicationem Canonis, alleg. 54. n. 1. quod procedit etiam in Clerico primæ tonsuræ, & in eo qui se percutit, vel cõsentit se percuti, cum aliis ampliationibus, & limitationibus. *Ibid.* per totam alleg.
- Clericus in minoribus, ut utatur privilegio in Regno Castellæ, observatur tempus commissi delicti, alleg. 13. numer. 249. per Bullam Alexandri VI. requirebatur, quod saltem per quatuor menses gereret habitum, & tonsuram. *Ibid.* numer. 250. per Bullam Pii IV. & Leonis X. sex requirebantur. *Ibidem* n. 251. & 252.
- Clericus si tempore commissi delicti, licet incedat in habitu, & tonsura, non fruitur privilegio, nisi probet, quod per sex menses ante habitum, & tonsuram gerebat. *Ibid.* n. 213.
- Clericus in prima tonsura, vel in aliis minoribus ordinibus post Concilium Tridentinum, non gaudet privilegio, nisi beneficiũ habeat, vel deputatus servitio Ecclesiæ, alleg. 14. n. 1.
- Clericus solutus, ut fruatur, sc̄ficat, quod tempore suæ capturæ reperiatur in habitu

- bitu, & tonsura, alleg. 14. n. 13.
- Clerici privilegium fori declarandum est secundum jus canonicum. *Ibid.* num. 5. usque ad n. 8.
- Clericus ante Concil. non amittebat fori privilegium, nisi esset ter admonitus post Concil. verò minimè, n. 15. & 16.
- Clerici qui non sunt in sacris, nec habent beneficium, si non incedunt in habitu, & tonsuram puniuntur per iudices laicos. *Ibid.* num. 16. 17. & 18. & quid secundum Ordinatum antiquam, & novam, num. 20. & 21. quod sufficit in Clerico soluto verificari, & quid de jure Lusitano, num. 22. & jure Castellæ num. 23. & quid si cessante fraude ordinines acceperit, n. 24.
- Clericus primæ tonsuræ non gaudet privilegio in causis mere civilibus, alleg. 15. num. 1. quod procedit de jure Lusitano, Castellano, & communi, n. 2. & 3.
- Clerici in minoribus respondere tenentur in civilibus coram iudicibus sæcularibus ex concessione Pii II. allegat. 15. n. 14. & referuntur ibi concessiones factæ per Leonem X. Clementem VII. Julium III. usque ad n. 18.
- Clerici in sacris gaudent privilegio fori. *Ibid.* num. 19. & refertur Bulla Julii III. & Pii IV. & verba Ord. usque ad n. 22.
- Clerici non possunt renuntiare privilegio fori, alleg. 15. n. 27. & 28.
- Clerici non possunt in foro sæculari conveniri, nec reconveniri in causis criminalibus, allegat. 16. num. 1. quod procedit etiam in Clericis primæ tonsuræ, & in minoribus modo ibi declarato, n. 2.
- Clerici appellatione, veniunt omnes Clerici, qui Ecclesiæ inserviunt. *Ibidem* n. 3.
- Clericus non potest judicari à iudice sæculari, sive agatur de crimine principaliter, sive incidenter. *Ibid.* num. 4. & referuntur plures casus, in quibus Clericus non potest reconveniri in iudicio sæculari, n. 5.
- Clericus, qui post delictum commissum Ordines suscepit minores, gaudet privilegio fori, alleg. 17. num. 1. & quid de eo qui assumpsit cum fraude, vel in fraudem, & quid de jure hujus Regni, usque ad n. 6.
- Clericus, qui fuit citatus in civilibus, dum esset laicus, non mutat forum. *Ibid.* num. 7. & qui contraxit laicus, & antequam citetur, factus est Clericus. *Ibid.* numer. 8. & quid de Clericatu superveniente accusato de crimine; & quid apud Lusitanos practicetur, n. 9. usque ad n. 14.
- Clericus probare Clericatum coram iudice Ecclesiastico, ut obtineat in remissione, alleg. 19. n. 8.
- Clericus in minoribus, qui non defert habitum, & tonsuram, non utitur privilegio Clericali. *Ibid.* n. 31.
- Clericus pauper provocans ad Ordines remittitur expensis Episcopi, non autem expensis fisci sæcularis, alleg. 21. n. 6. & 7.
- Clerici provocantes ad Ordines amittunt officia, quæ habent à Rege. *Ibid.* n. 10. usque ad 14.
- Clerici in minoribus ad officia sæcularia admissi, an possint à iudicibus sæcularibus puniri. *Ibid.* n. 6.
- Clericus in dubio nemo præsumitur, & ei qui dicit se Clericum, incumbit onus probandi, alleg. 22. n. 1. 2. & 3.
- Clericus quando probetur de jure Canonico. *Ibid.* num. 4. usque ad n. 8. & limitatur. n. 9. & 10.
- Clericatus stante Ord. Lusitana, debet probari per literas collationis, & idem de jure civili. *Ibid.* n. 15. & 16.
- Clericus litigans in foro sæculari subijcitur legibus, & statutis illius circa Ordinationem iudicii. *Ibid.* n. 16.
- Clericatus non probatur per testes, nec per confessionem partis adversæ. *Ibid.* n. 18. & 19.
- Clericorum nomina olim scribantur in Charta, in qualibet Ecclesia. *Ibidem* num. 21.
- Clericus remissus ad Ordines si habitum Clericalem deponat, vel fiat bigamus, non reassumit iudex sæcularis cognitionem

- tionem criminis pro quo fuit remissus, alleg. 23. n. 1.
- Clericus qui gaudet privilegio, si patiat se condemnari per iudicem sæcularem, an possit objicere de incompetencia, alleg. 24. n. 1.
- Clericus duplici via potest agere contra nullitatem sententiæ. *Ibid.* n. 6.
- Clericus in minoribus utens privilegio Clericali in causis civilibus subjacet jurisdictioni sæculari, sed non potest carcerari pro debito civili, allegat. 25. num. 1.
- Clericus qui est in fuga, potest capi per utrumque iudicem. *Ibid.* numer. 4. & per suum creditorem, n. 5. & in diebus festivis, num. 6. & per procuratorem ad hoc designatum, num. 7. & pro debito descendente ex delicto, num. 8. & quando est condemnatus tribus sententiis, vel occultavit bona, & aliis modis, usque ad n. 12.
- Clericus potest uti officio Notarii, si instituat à Papa, Archiepiscopo, & Episcopo, alleg. 26. n. 9.
- Clericus in minoribus quare in Regno Lusitano prohibeatur exercere officium Tabellionatus. *Ibid.* n. 11.
- Clerici in minoribus soluti sunt immunes à tributis, & gabellis alleg. 28. num. 1. & quid de jure Regni Castellæ antiquo, & novo, & quomodo id intelligatur in utroque Regno, usque ad n. 7.
- Clerici in sacris sunt exempti ab hujusmodi tributis. *Ibid.* num. 8. & limitatur, num. 9. si faciat per viam negotiationis.
- Clerici prohibentur negotiare. *Ibidem*, num. 10.
- Clerici negotiatores incurrunt pœnas juris. *Ibid.* n. 28.
- Clericatus non eximit filium à patria potestate, alleg. 29. n. 1.
- Clericus in minoribus qui non habet beneficium, potest exercere ea officia sæcularia, ex quibus vivat, allegat. 31. n. 1. & 3.
- Clerici in sacris, vel Beneficiatus prohibentur habere bonæ Regiæ Coronæ per successionem, alleg. 32. n. 1.
- Clerici non possunt habere feudum. *Ibid.* n. 4. & limitatur, num. 5. & 6. ampliatum n. 7.
- Clericus primæ tonsuræ beneficio carens, & fori privilegio gaudens bellare potest sine peccato mortali. *Ibid.* num. 9.
- Clerici in minoribus beneficia habentes possunt illa renuntiare, ut in maioratu bonorum Regiæ Coronæ succedant, allegat. 32. num. 12. & num. 13. ponitur casus de filio Clerico vivente patre post cujus obitum maioratus transivit in filium secundum, cum declaratione, num. 14. & num. 15. ponitur etiam casus, si vivente patre filius ingrediatur religionem, & ante professionem redeat in sæculum.
- Clericus in regalibus respondet in hoc Regno coram iudice sæculari, alleg. 33. n. 19.
- Clericus in minoribus non habens beneficium, non tenetur dicere horas Canonicas, nisi vigeat consuetudo, vel Episcopi præceptum, alleg. 36. n. 1. & 2.
- Clerico mortuo sine hærede succedit Ecclesia, in qua erat Clericus, & si non habeat Ecclesiam, succedit Episcopus, alleg. 37. n. 3. & 5.
- Clericus in prima tonsura, vel in minoribus potest esse Vicarius Episcopi, alleg. 38. num. 1. & ibidem n. 2. quid de jure Provinciali Bracharensi, & num. 3. quid in Episcopatum Portugallensi, & Conimbricensi.
- Clericus in minoribus Vicarius Episcopi potest excommunicare, & absolvere, alleg. 38. n. 4.
- Clericus in minoribus Vicarius Episcopi debet incedere in habitu Clericali. *Ibid.* n. 5.

COLLATIO.

Collatio facta de beneficio minori 14. annis est nulla, alleg. 12. n. 11.

COMMISSUM.

Commissum non incurritur de venditione nulla, alleg. 87. n. 2. aliud servatur in Senatu Portug. *Ibid.* n. 13.

COMPOSITIO.

Compositio non extenditur ad alios casus, de

- Decimæ suspensio per sex menses, est in favorem condemnati. *Ibid.* n. 5.
- Decima non solvitur de sententia, quæ est nulla. *Ibid.* n. 7.
- Decimam repetit condemnatus, quando sententia revocatur medio gravaminis à victore, vel in totum, vel ad ratam, prout obtinuerit. *Ibid.* n. 12.
- Decimæ exactio durat per tempus quinque annorum, alleg. 88. n. 2. declarando, n. 8. & 12.
- Decimarum processus requirunt brevitatem. *Ibid.* n. 12.
- Decima debetur, quando denuntians, vel querelofus condemnatur in expensis, alleg. 95. n. 9.
- Decima solvitur etiam de expensis, quando accusatus pro parte justitiæ condemnatur in aliqua pœna. *Ibid.* n. 11.
- Decima an debeatur, quando condemnatio excedit summam 30. millium numerorum regalium cum sumptibus statim in Cancellaria, vel debeat adnotari per verbum in libro, allegat. 98. num. 2.
- Decima an debeatur, si confessus, & nominans pignora in iudicio mendax fuit, & in aliis bonis fiat executio. *Ibid.* n. 3.
- Decima non solvitur de præcepto injuncto confitenti. *Ibid.* num. 4. declarando: quod non procedit in criminalibus, in quibus non datur præceptum. *Ibid.* num. 5.
- Decima an debeatur, si confessus condemnatur præcedente libello, & litis contestatione. *Ibid.* n. 8.
- Decima an debeatur, si confessus per juramentum condemnatur. *Ibid.*
- Decimam non debet confessus judicialiter, & an requiratur pignorum nominatio. *Ibid.* n. 9.
- Decima an debeatur, si confessus opponat exceptiones, & in illis non sit provifus. *Ibid.* n. 10.
- Decima debetur, si condemnatus excipiat contra sententiam præcepti extractam ab actis. *Ibid.* n. 11.
- Decima debetur de sententiis latis per susceptores iudices gabellarum alfandegarum. *Ibid.*
- Decima an debeatur de sententiis latis per officiales, & susceptores dominorum, qui habent potestatem ad cognoscendum, & iudicandum. *Ibid.* n. 14.
- Decima debetur de sententiis latis per verbum, condemnato, vel damno, post processum discussum. *Ibid.* n. 16.
- Decimam debet conventus pro bonis, quæ indebite possidet, & se defendit. *Ibid.* n. 18.
- Decima non debetur ex condemnatione pœnarum, nisi quando pars extraxit sententiam, & exegit à condemnato, alleg. 99. n. 1.
- Decima non debetur apud Castellanos de executione pœnarum. *Ibid.* n. 2.
- Decima non debetur de sententiis interlocutoriis. *Ibid.* n. 3.
- Decima non debetur de alimentis, quæ jubentur dari per interlocutionem iudicis ad proseguendam litem; tucus quando fuerint iudicata per sententiam definitivè. *Ibid.* num. 4. Decima non solvitur de factis inæstimabilibus. *Ibid.* num. 4.
- Decima non debetur de his, quæ non sunt æstimabilia, vel sunt inæstimabilia, alleg. 98. n. 16.
- Declaratur doctrina Julii Clari, alleg. 73. num. 11.

DECOCTOR.

- Decoctor crimen est, de qua in Ordinatio Lusitana, cujus verba referuntur, allegat. 13. n. 185. & seq.
- Decoctores sunt fures, publici latrones, & prædones. *Ibid.* num. 187. & idem disponitur contra mercatores, & suos factores. *Ibid.* n. 188.
- Decoctores amittunt nobilitatem. *Ibid.* n. 189.
- Decoctores possunt torqueri, ut bona indicent. *Ibid.* n. 190.
- Decoctores non gaudent immunitate. *Ibid.* n. 191.
- Decoctores non admittuntur ad cessionem bonorum. *Ibid.* n. 192.
- Decoctorum pactiones cum creditoribus circa remissionem, vel dilationem ad solvendum non valent. *Ibid.* n. 193.
- Decoctorum propitiatores tenentur circa

Dotare filium ad ordines suscipiendos, an pater teneatur. *Ibid.* n. 4.

Dotale instrumentum an habeat executionem paratam, alleg. 76. n. 23.

Dotis probatio, quoad quantitatem excedentem summam à lege taxatam, debet fieri per scripturam, allegat. 72. n. 110.

Dotis probatio an possit fieri per mediatores, si Rex dispenset, ut possit probari per probationes juris cōmunis. *Ibid.* n. 111.

Dotis promissio incerta potest exequi, & arbitrari, alleg. 76. n. 29.

DUO MENSES.

Duo menses debent intelligi 61. dies, allegat. 89. n. 3.

DURARE.

Durat quod non mutatur, alleg. 87. n. 6.

DUCES.

Duces, signiferi, sargenti, non utuntur privilegiis Cavallerii simplices, nisi illis, quæ conceduntur talibus, alleg. 13. n. 245. & non habent homenagium in delictis. *Ibid.* n. 246.

E

EMANCIPATIO.

Emancipatio liberorum qualiter fiat, alleg. 29. n. 17.

Emancipationis actus est voluntarius, & pater, si iudex est, poterit apud se emancipare. *Ibid.* n. 18.

Emancipatio fieri extra iudicium an possit. *Ibid.* n. 20.

Emancipationis causa non requiritur. *Ibidem* n. 21.

Emancipatus filius non potest suæ emancipationi renuntiare. *Ibid.* n. 22.

Emancipare filium absentem si pater velit, vel infantem, quid sit faciendum. *Ibid.* n. 24.

Emancipatio concessa per patrem filio, per ingratitudinem secutam potest ab eo renovari. *Ibid.* n. 33.

Emancipatio inducta per matrimonium non revocatur per ingratitudinem sequentem. *Ibid.* n. 39.

Emancipatio, quæ fit per matrimonium, est actus legitimus, & quoad omnes effectus, & procedit in Regno Castel. & Lusit. *Ibid.* n. 40. usque ad n. 43.

Emancipatio per matrimonium perpetuo durat, & reprobantur Cassan. Tiraq. & Boer. contrarium tenentes. *Ibid.* num. 46. & 47.

Emancipatis filiis conjugatis perdit pater usumfructum jure Castellæ, interveniente velatione, in Lusitania per solum matrimonium etiam invitis parentibus contractum, dum filii sint puberes. *Ibid.* n. 55. usque ad n. 60.

Emancipationis plures effectus, quando inducitur per matrimonium. *Ibidem.* n. 72.

Emancipare filium Clericum potest pater coram iudice sæculari, vel Ecclesiastico. *Ibid.* n. 19. & ibi annotatio ad Doctores tenentes contrarium. *Ibid.* n. 141.

Emmanuel Mendez Castro reprobatur. *Ibidem* n. 28.

EMPHYTEUTA, & EMPHYTEUSIS,

Emphyteuta si mentiatur in pretio domino, amittit emphyteusim, allegat. 70. n. 61.

Emphyteusis nominationis, si emphyteuta decedat non relictis descendentibus, vel ascendentibus, absque nominatione revertetur ad dominium, allegat. 61. num. 2.

Emphyteuticus contractus non est venditio, alleg. 28. n. 45.

Emphyteuta decedens non nominando relictis filiis, præfertur filius masculus in successione emphyteusis, & inter masculos maior, alleg. 61. n. 4.

Emphyteuta nominante valide, præfertur nominatus in emphyteusi. *Ibidem* num. 5.

Emphyteuta habens facultatem nominandi in vita, absque mentione mortis, si nominet inter vivos, variare non potest: secus si nominet in testamento. *Ibid.* n. 6. & 7.

Emphyteuta nominans in testamento, si illud revocetur, vel annulletur, corrumpit nominatio. *Ibid.* num. 8. idem est, si

si simpliciter nominatus decedat in vita nominationis. *Ibid.* n. 9.

Emphiteusis Ecclesiastica requirit scripturam pro substantia, alleg. 72. n. 114.

EPISCOPUS.

Episcopus qualiter dicatur in remotis agere, alleg. 5. n. 8.

Episcopus ad quem spectat Ordines concedere, vel est Episcopus originis, vel beneficii, vel domicilii. *Ibid.* n. 16.

Episcopus proprius non est, qui fuerit ejus diocesis, ubi promovendus natus fuit casu fortuito, sed erit Episcopus ejus diocesis, ubi parentes domicilium habuerunt, & fingitur. *Ibid.* n. 20.

Episcopus alienus in quibus casibus potest Ordines conferre, alienis subditis, etiam sine dimissoriis. *Ibid.* n. 47.

Episcopus invitatus pro ordinandis Clericis in diocesi aliena, debet habere expensas. *Ibidem* n. 55.

Episcopus poterit eum, quem præfixit servitio alicujus determinatæ Ecclesiæ, ad aliam liberè mutare, alleg. 12. num. 4.

Episcopus in prohibitis per Conc. non potest dispensare. *Ibid.* n. 16.

Episcopi, Diaconi, Subdiaconi, & Monachi immunes sunt ipso jure à tutela, & cura quacumque, alleg. 47. n. 27. limitando, *Ibid.* n. 28.

Episcopus non potest dispensare cum Clerico conjugato, ut habeat beneficium, Papa autem sic, alleg. 49. n. 3. & 4.

Episcopus visitat suam diocesim in spiritualibus, & temporalibus, alleg. 70. num. 3.

Episcopus, quæ potest facere visitando. *Ibid.* n. 5.

EXCEPTIO.

Exceptio fori debet allegari per Clericū in minoribus coram judice sæculari, alleg. 44. usque ad n. 12.

Exceptioni Ordinis potest pars adversa contradicere, alleg. 45. n. 1.

Exceptio falsitatis potest allegari contra chartas Ordinum. *Ibid.* n. 2.

Exceptio de bigamia potest oponi, & ibi cautela ad retinendum privilegium in bigamo *Ibid.* n. 4. & 5.

Exceptio spolii ad repellendum actorem

agentem de proprietate est dilatoria, alleg. 58. n. 17. & à pronuntiatione super ea non datur appellatio, nec gravamen, nisi in actibus processus. *Ibid.* n. 18.

Exceptio declinatoria est dilatoria, & ponenda ante alias exceptiones dilatorias, alleg. 65. n. 56. limitando, ut ibi, n. 57.

Exceptiones incompetentiæ sunt dilatoriæ, & quando opponuntur, alleg. 76. n. 53.

Exceptiones sunt in duplici differentia, *Ibid.* n. 56.

Exceptiones dilatoriæ sunt in triplici consideratione. *Ibid.* n. 57.

Exceptionis ad merita causæ debent allegari intra decem dies per conventos pro debitis, ex instrumentis, & ad alias dilatorias non assignatur tempus, sed debet in illis procedi summarie ex Ord. Lusit. *Ibid.* n. 59.

Exceptiones solent partes allegare, ne sententiæ transeant per Cancellariam, alleg. 86. n. 2.

Exceptiones, quæ possunt deponi in executione, possunt allegari in Cancellaria. *Ibid.* n. 94. nec aliæ admittuntur. *Ibid.* n. 28.

Exceptiones positæ in Cancellaria debent esse scriptæ à parte, vel ab ejus procuratore sufficienti. *Ibid.* n. 7.

Exceptiones in cancellaria possunt allegari, nisi unicæ *Ibid.* n. 8. declarando, nisi secundæ exceptiones fundentur in restitutione, vel suspicione. *Ibid.* n. 9.

Exceptiones sunt decernendæ per judices Senatores, qui sententiam tulerunt. *Ibid.* n. nò. declarando. *Ibid.* n. 11.

Exceptiones positæ in Cancellaria, antequam deferantur ad judicem, solvitur decima de condensatione, vel describitur in libro secundum quantitatem, quæ per regulam Cancellariæ taxatur. *Ibid.* n. 12. declarando, *Ibid.* n. 13.

Excipiens si obtineat in exceptionibus oppositis an excusetur à decima. *Ibid.* n. 14.

Exceptio non admittitur contra decretum, in quo exceptiones reprobantur, alleg. 96. n. 33.

Exceptiones contra decimam debent intra tres menses terminari, alleg. 100. n. 3. sed non servatur, quod elapsis tribus mensibus exceptiones remittantur ad iudices patrimonii Regis. *Ibidem* n. 4. & declaratur n. 5.

Exceptiones allegandæ per reum, qui solvit principali creditori, remittuntur ad calculatorem patrimonii Regii. *Ibid.* n. 6.

EXECUTIO.

Executio sententiæ, quibus modis exciditur, & quæ sint remedia contra excessum, alleg. 96. n. 11. & quod factum est, ut executiones citius finiantur. *Ibid.* n. 12. ampliando, n. 13. & 14.

Executores non possunt excedere formam mandati, alleg. 52. n. 8.

EXEMPLA.

Exempla non excludunt similia, alleg. 13. num. 124.

Exempla non arctant regulam, alleg. 61. n. 20. & alleg. 45. n. 61.

EXPECTANDUM.

Expectandum non est, quod nihil operatur, alleg. 87. n. 2.

EXPENSÆ.

Expensas solvit pars condemnata, licet Regis procurator ibi assistat, alleg. 95. num. 8.

Expensas solvunt denuntiantes, & possunt in illis condemnari, si non probent renuntiationem. *Ibidem.*

Expensarum deductiones possunt fieri, licet bona non sufficiant ad integrum debitum solvendum in casu de quo in alleg. 83. n. 7.

F**FACTUM.**

Factum non dicitur, quod non durat factum, alleg. 13. n. 133.

Facti alieni non valet obligatio, nisi promittat poenam, alleg. 99. n. 20.

FALSA MONETA.

Falsa moneta in 5. crimine, & de eo multa traduntur, alleg. 13. num. 38. & quibus poenis debeat puniri in Regno Castellæ, n. 40. & referuntur Menoch. &

Azeved. qui de hoc crimine agunt, n. 41. & Ord. Lusit. n. 24.

Falsæ monetæ crimen non præscribitur. *Ibid.* n. 45.

Falsam monetam facientes perdunt nobilitatem. *Ibid.* n. 43.

Falsam monetam fabricantes, dantes favorem, opem, concilium, & conscii qui non patefaciunt, puniuntur secundum Ord. Lusit. *Ibid.* n. 44.

Falsam monetam fabricantes non gaudent immunitate Ecclesiæ. *Ibid.* n. 46.

FALSITAS.

Falsitas est homicidio, & veneficio detestabilior. *Ibid.* n. 28.

Falsi crimen, & omnia crimina, in quibus venit imponenda poena verberum, & exilii extra locum ad tempus, sunt publica, & quilibet de populo potest de illis querelam instruere. *Ibid.* n. 63.

Falsitatis plures species referuntur. *Ibid.* n. 50. & referuntur verba legis 3. tit. 7. partit. 7. n. 51. & Ordin. Lusit. lib. 5. tit. 55. §. 1. 2. & ult. n. 52. usque ad n. 55.

Falsum facientes, crimen sextum. *Ibid.* n. 57.

Falsitas potest probari recurrendo ad matriculam, alleg. 45. n. 2.

FAVORABILIS.

Favorabilis est interpretatio, per quam reducimur ad jus commune, alleg. 72. num. 22.

FÆMINA.

Fœmina est incapax Ordinis, alleg. 45. num. 22.

Fœmina non habet suos hæredes, alleg. 29. n. 11.

FIDES.

Fidem frangens jus gentium lædit, & vinculum, quo humana societas continetur, alleg. 13. n. 128.

FIDALGI.

Fidalgi de cota de armas, quibus casibus æquiparentur, alleg. 13. n. 237.

Fidalgi de solar, sive scripti in libro Regis, vel confirmati per Regem, Cavalierii simpliciter. *Ibid.* n. 243.

FILIUS, & FILIA.

Filiæ emancipatur, & ancilla à domini potestate liberatur propter lonocinium pa-

- patris, vel domini, alleg. 13. n. 117. & qua actione agant. *Ibid.*
- Filia est caput, & finis familiæ, alleg. 29. num. 10.
- Filii naturales patris peditis in Regno Lusitano succedunt in se jus bonis etiam cum legitimis, quando sunt suscepti à soluto, & soluta, intra quos poterat matrimonium consistere, alleg. 6. n. 10. & eam legem fecit Rex Dominus Dionysius, & approbarunt cæteri Reges successores. *Ibid.* n. 12.
- Filius naturalis ut succedat patri, attenditur tempus, quo nascitur. *Ibid.* n. 22.
- Filius naturalis peditis si prætereatur, vel sine causa ex hæredetur, potest testamentum impugnare, saltem ut duas partes bonorum ab hæredibus auferat. *Ibid.* n. 26.
- Filius naturalis patris peditis in minoribus constituti, succedit in ejus bonis, nec propterea quod habeat Ordines, dicitur Cavallerius quoad hunc effectum. *Ibid.* n. 28.
- Filii suscepti à patre plebeio soluto, & matre soluta, inter quos non erat aliud impedimentum ad contrahendum matrimonium, in ejus bonis succedit, non obstante, quod pater sit in minoribus constitutus, ampliando, n. 29.
- Filius susceptus à patre Clerico in maioribus, vel ab eo, qui tempore natiuitatis sacros Ordines habebat, non erit hæres ejus. *Ibid.* n. 39.
- Filiusfamilias regulariter stare non potest iudicio sine patris consensu, alleg. 20 n. 1. & 2.
- Filiusfamilias quando proponit publicam accusationem, admittitur sine patris consensu. *Ibid.* n. 4.
- Filiusfamilias quando accusatur de crimine publico, non requiritur patris consensu. *Ibid.* n. 16.
- Filiusfamilias quando agit nomine alieno, admittitur sine consensu patris, vel quando pater absens est. *Ibid.* n. 7. & 8.
- Filiusfamilias Clericus potest agere sine patris consensu, alleg. 20. num. 17. & alleg. 21. n. 17.
- Filiusfamilias, quæ acquirit post Clericatum etiam in minoribus, acquirit sibi & reputantur de peculio quasi castrensi. *Ibidem.* n. 18. & quomodo hoc procedat, n. 19.
- Filii suscepti, & conjugati non sunt in avi potestate de jure Regni Lusit. & Castellæ, alleg. 29. n. 48. & 49. declarando ibidem apud Castellanos.
- Filius si testetur ante acceptas benedictiones in Regno Castellæ, non potest præjudicare patri in usufructu, quem retinet ante benedictionem. *Ib.* n. 29. & debet reservare patri suam legitimam. *Ibidem* n. 130.
- Filius Clericus disponens de bonis, quæsitis post Clericatum, potest disponere in proprietate, & usufructu, & de bonis quæsitis ante Clericatum, potest disponere de tertia proprietatis, & non in usufructu. *Ibid.* n. 131.
- Filiusfamilias potest esse fidejussor, & obligari tanquam paterfamilias, alleg. 57. n. 2. usque ad n. 5.
- Filiusfamilias dum est in patris potestate, potest in solidum conveniri; secus si fuerit solutus ab ea. *Ibid.* n. 6. & 7.
- Filius tenetur conferre, vel imputare ea, quæ habet ex substantia patris, alleg. 59. n. 1.

FISCUS.

- Fiscus non aufert ab indigno, qui tacitam fidem accommodavit, nisi ea tantum, in quibus rogatus est, allegat. 33. num. 9. & 10.
- Fiscus ut auferat ab indigno, an sufficiat simplex pollicitatio, aut requiratur promissio obligatoria. *Ibid.* n. 11.
- Fiscus si aufert totam hæreditatem, & sint legata relicta aliis personis, tenebitur ad illa præstanda. *Ibid.* num. 12. & qualiter probetur tacitam fidem datam esse. *Ibid.* n. 13.
- Fisco bona quæsitata per tacitam fidem datam incapaci, de jure Lusit. computantur inter jura regalia. *Ibid.* n. 17.
- Fiscus succedit Clerico mortuo, nullo relicto hærede intra 10. gradum, alleg. 37. n. 1. & ibi ponitur fallentia.
- Fiscus Regius præfertur Fisco Ecclesiastico, si contentio orta sit inter eos circa

Gabellæ si de solutione agatur inter Clericum, & gabellarium, quis si iudex, *Ibid.* n. 71.

Gabellam non solvit communitas, vel dominus vendentes illam, si ipsa communitas, vel dominus postea emat res, de quibus deberet solvi, si fieret per privatum, alleg. 89. n. 3.

Gabella non debetur de venditione nulla per sententiam, alleg. 8. n. 11.

Gabellæ exactio petitur intra sex menses de jure Lusitano, & quid de jure Castellæ, alleg. 45. n. 7.

GASPAR DE BAEC, A.

Gasparis de Bæça opinio reprobat, alleg. 13. n. 20.

GUIDO PAPA.

Guido Papa reprobat, alleg. 45. n. 14.

GOME SIUS.

Gomesius reprobat, alleg. 29. n. 127. & n. 132. *Ibidem.*

GRAVAMEN.

Gravamen in actibus processus si interponatur, cognitio ejus pertinet ad superiores, qui de appellatione cognoverint, alleg. 58. n. 19.

Gravamen per petitionem interponitur ad superiorem, si est intra quinque leucas, & per instrumentum, si est extra eas, alleg. 76. n. 48.

Gravamen ordinarium qui interponit à sententia definitiva; vel habente vim definitivæ, tenetur deponere in Cancellariæ 900. numos regales, alleg. 89. num. 1.

Gravamen ordinarium, qui interponit; debet deponere cautionem intra duos menses à die publicationis sententiæ. *Ibid.* n. 2. declarando. *Ibid.* n. 6.

Gravamen ordinarium si maiores omitant prosequi in tempore, non restituuntur, nisi per Regem, & quid si postea rursus labatur, an debeant admitti. *Ib.* n. 15. & 16.

Gravamen interponens debet cautionem consignare in Cancellaria, antequam pars citetur, & agatur de prosecutione gravaminis. *Ib.* n. 19.

Gravamen unius non est communis alteri parti, sicut appellatio. *Ibid.* n. 32.

H

HÆREDES.

Hæredes, vel quilibet alius, qui tacitam fidem præstat de restituendo incapaci, perdunt illud, & applicatur fisco, alleg. 33. n. 1. & cui fisco applicandum sit, an Ecclesiastico, vel sæculari, usque ad n. 4. & quid in Clericis in minoribus, n. 6.

Hæredes censentur instituti filii per patrem, vel matrem disponentes de tertia, de jure Lusit. alleg. 61. n. 25.

Hæredes, quando agunt, vel conveniuntur pro debitis hæreditariis ex contractu requirente publicam scripturam, erit necessarium eam producere, alleg. 71. n. 137. & 138. & quid in modo proponendi. *Ib.* n. 139.

Hæreditas duobus modis additur, & non cadunt hi actus in animam defuncti, alleg. 68. n. 6.

Hæreditas jacens non addita repræsentat personam defuncti. *Ibidem* n. 10.

Hæreditati, quæ de facili non speratur addiri, dandus est curator. *Ibid.* n. 11.

Hæreditate jacente iudicium cum ea consistere non potest. *Ibidem.* n. 12.

Contra hæreditatem jacentem potest procedi, sicut contra pupillum. *Ibid.* n. 15.

HOMENAGIUM.

Homenagium concessum non potest per iudicem ampliari, alleg. 13. num. 9. declarando, nisi sit talis iudex à quo non datur appellatio vel gravamen, n. 10. & quid in Curia Portugallensi, n. 11. & quibus casibus homenagium denegetur, n. 12. & ibi verba Ordin. referuntur. n. 13.

Homenagium conceditur delinquenti, si notoriè constat de nobilitate. *Ibidem* num. 225. & quando non constat notoriè *Ibid.* n. 226. & si est citanda pars adversa. *Ibid.* n. 227. & si fidem frangit homenagii, n. 228. & si exeat, ut addeat superiorem, an frangat homenagium, n. 229.

Homenagium concessum cum facultate

spa

- Instrumentum originale debet exhiberi, ut habeat executionem paratam. *Ibid.* num. 8. limitatur, nisi sit extractum manu ejusdem notarii, vel sit de novo extractum adhibitis solemnitatibus. *Ibidem* n. 9.
- Instrumentum perditum, & tenore ejus testibus probato in judicio contradictorio, an habeat executionem paratam. *Ibidem* n. 10. & 11. & datur concordia, n. 12.
- Instrumentum, ut habeat executionem, debet continere causam. *Ibid.* n. 13.
- Instrumenta guarentigia non practicantur apud Lusitanos. *Ibid.* n. 14.
- Instrumenta, ut habeant executionem, sufficit, quod habeant causam expressam, vel per relationem ad aliam, ut instrumentum fidejussionis. *Ibid.* n. 15. declarando n. 16.
- Instrumentum in quo est conditio, potest exequi. *Ibid.* num. 17. ampliando sive conditio fit de futuro, sive de præterito. *Ibid.* n. 18.
- Instrumentum habens causam ex resto, vel ex reliquatione, potest exequi. *Ibid.* num. 19.
- Instrumenta, ut habeant executionem paratam, debent esse pura, non conditionalia ante purificatam conditionem. *Ibid.* n. 21.
- Instrumenta habentia conditionem tacitam, an possint exequi. *Ibid.* n. 23.
- Instrumentum dotale an habeat executionem paratam, & quando. *Ibidem* num. 23.
- Instrumentum promissionis pro doctorando, an habeat executionem paratam. *Ibid.* n. 25.
- Instrumentum conditionale habet executionem, purificata conditione. *Ibidem* n. 26. declarando, n. 27.
- Instrumenta, ut habeant executionem paratam, debent esse liquida. *Ibidem* num. 28.
- Instrumentum societatis an habeat executionem paratam. *Ibid.* num. 30. & 31.
- Instrumentum non potest exequi, antequam sit transactus de solutione in eo positus. *Ibid.* n. 33.
- Instrumentum an possit exequi pendente lite super rescissione illius, in eo quod ex eo annuum debetur. *Ibid.* num. 35. limitatur, nisi superveniat causa de novo. *Ibid.* n. 36.
- Instrumentum locationis an pro tacita reconductione habeat executionem paratam. *Ibid.* num. 37. an idem quando locator agit, n. 38.
- Instrumentum habet executionem paratam inter eosdem contrahentes tantum, qui contraxerunt, & nominantur in eo. *Ibid.* n. 74. ampliatur, quando vir, & uxor nominantur. *Ibid.* n. 75.
- Instrumentum non exequitur contra hæredes, nec ad instantiam hæredum, sed ordinariè est agendum. *Ibid.* n. 76.
- Instrumentum an possit exequi ad instantiam cessionarii. *Ibid.* num. 77. declarando quando cessionarius petit executionem suo nomine, non autem quando nomine cedentis. *Ibid.* n. 78. & utilius est agere nomine cedentis. *Ibidem* n. 79.
- Instrumentum an possit exequi per tertium, in cujus favorem facta est stipulatio. *Ibid.* n. 80.

INTERDICTUM.

- Interdictum annale datur contra spoliatorem, alleg. 58. n. 4.
- Interdicta quando sunt perpetua, & quando annalia. *Ibid.* n. 2. 3. & 4. & ibi quando annus utilis est, n. 5. & casus contingentia, n. 6.
- Interdictum unde vi. personale est, & datur in subsidium, etiam contra tertium remedium, cap. sæpè de restitution. spoliatorum. *Ibid.* n. 7. 8. & 9.
- Interdictum datur hæredibus spoliati, & contra hæredes, & successores spoliatorum de eo, quod ad eos pervenit. *Ibid.* n. 10. & 11.
- Interdictum, non competit liberto contra patronum, nec liberis contra parentes, nec vassalis contra dominos, nec filiis spiritualibus contra patres, nec privignis contra novercas; declarando, & limitando. *Ibid.*
- Interdictum si movetur intra annum, habet

bet processum summarium, & datur unica dilatio ad probandum. *Ibid.* n. 12. 13. & 14.

Interdicto de recuperanda possessione agenti non obstat dominii exceptio, nisi Princeps in contrarium rescribat, quod potest. *Ibid.* n. 16.

Interdicto agenti obstat exceptio excommunicationis. *Ibid.* n. 21.

INTERPRETATIO.

Interpretatio legum, testamentorum, privilegiorum, & reliquarum dispositionum à consuetudine sumitur alleg. 56. num. 15. declarando, *Ibid.* n. 16. & 17.

JUDEX.

Judices, qui procedunt contra Clericos ex indultis Apostolicis, censentur delegati, alleg. 15. n. 129.

Judex competens Ecclesiasticus quis dicatur, ut Clericus provocans ad Ordines, ei remittatur, alleg. 19. n. 9.

Judex sæcularis cognoscit de exceptione excommunicationis quatenus in facto consistit; si autem in jure, cognoscit Ecclesiasticus. *Ibid.* n. 26. 27. & n. 28. ponuntur exempla.

Judices in Lusitania non sunt chartularii, alleg. 29. n. 23.

Judices recusati in prima instantia possunt cogere partes ad assumendos arbitros, & ita utuntur Lusitani, alleg. 69. n. 10.

Judex recusatus tenetur deponere super recusatione intra tres dies, à die, quo illi datur processus suspicionum, alias judicatur suspectus, alleg. 71. n. 2.

Judex recusatus tenetur deponere super suspicionibus, nisi crimen contineant, vel turpitudinem. *Ibid.* n. 4. 5. & 6.

Judex quando condemnat conventum per debitum ex instrumento, quia pars nihil allegavit, vel quia non admisit exceptiones, potest exequi, non obstante, quod appellatio, vel gravamen interponatur per condemnatum, alleg. 76. n. 5. declarando, n. 45.

Judices inferiores non possunt remittere processus ad Regem, vel ad Curiam, nisi in casibus expressis, alleg. 81. n. 3.

Judex si suspectus est parti judicatus, & postea in eam consentiat, non potest amplius per illam recusari, nisi ex causa de novo orta, alleg. 96. n. 9.

Judices, & scribæ in executionibus non possunt per partes recusari. *Ibidem* n. 10.

Judex Cancellariæ cognoscit de suspicionibus objectis officialibus illius. *Ibid.* n. 29.

Judex recusatus, quando procedit ex officio, ipse concurrat in eligēdos arbitros, qui de recusatione cognoscant. *Ibidem* n. 30.

Judices foranei solent impetrare judices, qui de suis suspicionibus cognoscant. *Ibid.*

Judices suspicionum debent habere intentum ne procedant. *Ibid.* n. 31.

Judices Cancellariæ, qui cognoscunt de suspicionibus possunt committere testium examinationem. *Ibid.* n. 40.

Judex suspectus alicui, dicitur etiam suspectus suis consanguineis. *Ibid.* n. 48. & 49.

Judices qui facile, & sine juramento suspicionem agnoscunt, arguuntur. *Ibid.* n. 50.

Judex si suspectus judicetur, potest à tali sententia gravamen interponere, si habet interesse probabile. *Ibid.* n. 60.

Judicibus datis ad cognoscendum de suspicionibus, datur potestas, remota appellatione, & gravamine, finaliter decidere. *Ibid.* n. 61. ab interlucatoriis tamen in emergentibus dabitur gravamen. *Ibid.*

Judex ubi recusatur, suspenditur ejus jurisdictio, donec suspicio finaliter determinetur, nec committitur interim alii. *Ibidem* n. 66.

Judex si judicatur suspectus, assumitur alius, vel partium compromisso, vel ex commissione ejus, qui dare potest. *Ibid.*

Judex recusatus non potest cognoscere de causa, donec sententia finali suspicio terminetur, aliàs processus est nullus.

Ibid. numer. 69. & tenetur recusanti ad omne damnum, & interesse. *Ibidem* n. 70.

Judex recusari potest per tertium comparentem pro suo interesse. *Ibid.* n. 72.

JUDICARE.

Judicandum est in Regno Lusitano secundum opinionem Accurt. quando non est communiter reprobatus, alleg. 20. n. 11. & ibi Concordia Castel. 12.

Judicandum non est exemplis, sed legib. alleg. 61. n. 22.

Judicium non potest consistere cum hæreditate jacente, alleg. 68. n. 12.

Judicium petitorum intentans potest illud suspendere, & possessorium movere, & è contra, alleg. 75. n. 17.

JULIUS CLARUS.

Julius Clarus probatur, alleg. 51. n. 2.

JURAMENTUM.

Juramentum non permittitur apud Lusitan. apponi per Tabelliones Regios in scripturis contractuum inter laicos, alleg. 72. n. 31.

Juramentum deferente hærede, si pars nolit jurare, condemnatur in contumaciam. *Ibid.* n. 33.

Juramentum non denegatur ei, qui jurat se informatum. *Ibid.* n. 35.

Juramentum an deferat Judex creditori, quando debitor exhibet scripturam privatam solutionis. *Ibid.* n. 36. & 37.

Juramentum ubicumque defertur per statutum, potest contrarium probari. *Ibid.* n. 103.

JUS.

Jura solita solvi in Cancellariis, non solvunt partes rursus de chartis, in quibus corrigitur error datus in primis, alleg. 91. n. 2.

Jurans in animam, deferente hærede, non potest accusari de perjurio, alleg. 72. n. 29.

Ad jurandum nemo admittitur, nisi qui vere, & certè scit. *Ibid.* n. 34.

Juris rigor ratione penuriæ laxatur, alleg. 8. n. 13. & exemplificatur in parvis oppidis, & municipiis. *Ibid.* n. 14.

Jus patronatus est inæstimabile, alleg. 90. n. 11.

Jus patronatus Ecclesiasticum an sit inæstimabile. *Ibidem* n. 15.

L

LAZARTUS.

Lazarti opinio reprobatur in Regno Lusitano, alleg. 28. n. 37. & n. 65.

LAUDEMIIUM.

Laudemium non solvitur de venditione nulla, alleg. 87. n. 6. declarando quando est nulla ex causa necessaria ab ipso contractus initio existente, secus si ex postfacto. *Ibid.*

Laudemium dominus retinet, dum non est declarata nullitas contractus. *Ibid.* n. 10.

LEGATA.

Legata relicta virginibus maritandis non præstantur virginibus ingredientibus religionem, alleg. 52. n. 7.

Legata relicta in testamento possunt adimi alio testamento æquè solemnè, vel codicillo, alleg. 73. n. 3.

Legatorum ademptio potest fieri quibuscumque verbis, quando constat de mente. *Ibid.* n. 4.

Legata relicta in testamento, si adimantur in codicillis, an censeantur adempta ipso jure, an ope exceptionis. *Ibid.* n. 5.

Legata an censeantur adempta, si constet de nuda voluntate testatoris voluisse revocare, vel adimere. *Ibid.* n. 6. & an requirantur quinque testes, vel duo sufficient. *Ibid.* n. 7.

Legata relicta in testamento an habeant executionem paratam, alleg. 76. n. 20.

LEGES.

Leges, & consuetudines servantur, ubi litigium vertitur, alleg. 97. n. 26.

Legis verba ubi non conveniunt, nec convenit ejus dispositio, alleg. 87. n. 14.

Leges, & consuetudines locorum inspiciuntur, ubi contractus conficiuntur, alleg. 72. n. 3.

Lex generaliter loquens, & sine distinctione, sic intelligenda est, alleg. 5. n. 27. & alleg. 71. n. 2. & alleg. 83. n. 22.

Lex Castellæ 2. tit. 19. lib. 5. nov. Collect. declaratur, alleg. 13. n. 202.

Leges intelliguntur juxta titulum, sub quo jacent, alleg. 28. n. 47.

Lex pœnalis extendi non debet. *Ibidem* n. 49.

Lex si plura simul requirat, omnia debent concurrere. *Ibid.* n. 63.

Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus, alleg. 29. n. 45.

Leges prohibentes venationes, aucupationes, & piscationes certis temporibus, factæ sunt in favorem publicum, & comprehendunt personas Ecclesiasticas, alleg. 31. n. 13.

Legis mentalis Doctores mentionem facientes referuntur, alleg. 22. n. 2.

Lex Castellæ 47. ad leges prætorias, & lex 23. titul. 3. lib. 1. Ordinament. & lex 1. titul. 19. lib. 8. novæ collect. declaratur, alleg. 34. n. 3.

Lex 3. tit. 12. p. 4. Extravag. declaratur, alleg. 40. n. 20. & 21.

Legis vim habet res sæpè judicata, alleg. 46. n. 17.

Lex 10. tit. 2. lib. 3. novæ collect. declaratur, alleg. 62. n. 14.

Lex Lusitana declaratur. *Ibid.* num. 15. & 17.

Lex non debet esse imposita verbis, sed rebus, alleg. 67. n. 43.

Lex naturam imitatur, & nihil frustra constituit. *Ibid.* n. 45.

Lex & statutum valet, quod in contractibus excedentibus talem summam requiratur scriptura, alleg. 72. n. 17.

Lex potest facere aliquam dispositionem inseparabilem. *Ibid.* n. 132.

Lex de ætate, ff. de minoribus, dicitur bona, & notabilis per Bart. & utilis cum glossa, & alleg. 9. n. 25.

Lex 8 §. alia, ff. de Caborian. edicto, declaratur, alleg. 13. n. 62.

Lex debet decidere dubium, alleg. 85. n. 20.

Legis exceptæ, Cod. de malefic. verba referuntur. *Ibid.* n. 84.

Legis testium, Cod. de testib. intellectus, alleg. 72. n. 20.

Lex ubi lex, ff. de regul. jur. procedit ex benignitate, alleg. 89. n. 4.

LENÆ.

Lenæ perdunt nobilitatem, alleg. 13. n. 122.

LENOCINIUM.

Lenocinii crimen punitur, alleg. 13. n. 97.

Lenocinii quinque sunt species. *Ibidem* n. 98.

Lenocinii pœna apud Castellanos, & Lusitanos. *Ibid.* n. 99. & 100.

Lenocinii crimen qui committit cum filia, vel sorore ejus, cum quo habitat, vel cujus cliens est, vulgo apaniguado, vel à quo beneficium, id est, bem fazer, accipit, eas inducendo, vel consentiendo, ut peccent in domo sua pœnam mortis incurrit. *Ibidem* n. 101.

Lenocinii crimen committens in alia consanguinea, vel affine intra quartum gradum, qua pœna puniatur, *Ibid.* n. 102. & si committat cum famula ejus, quæ sit à partis intus, vel quæ sit sub custodia domini. *Ibid.* n. 103.

Lenocinium committens in Christianam ad Maurum, vel Judæum; pœna mortis punitur. *Ibid.* n. 104.

Lenocinium committentes consensum præstando, ut filia sua cum aliquo homine fornicetur, qua pœna puniatur. *Ibid.* n. 105.

Lenocinii crimine mulieres damnatæ, quæ ad mortem non condemnantur, vel quæ in exilium ad partes Brasiliæ relegantur, debent in capite portare signum polaniæ, vel enxaraviæ. *Ibid.* n. 106.

Lenocinium maritus committit, consentiendo uxorem prostitui, vel adulterium committere. *Ibid.* n. 107.

Lenocinii hujus plures species. *Ibidem* n. 108.

Lenocinii per maritum commissi non attenditur quæstus, sed tantum consensus. *Ibid.* n. 109.

Leno præsumitur maritus, qui ex adulterio uxoris non irascitur, vel qui dum scit, verè dissimulat. *Ibidem* n. 110. & 111.

Lenocinii crimen est mixti fori. *Ibid.* n. 112. & 120.

Lenocinium pater committens, necessitatem imponendo filiæ fornicandi, privatur à patria potestate ex solo præcepto, vel suasionem. *Ibid.* n. 116.

LIBERTAS.

Libertas est res inæstimabilis, alleg. 99. n. 7.

Libertatis causa reputatur publica, & habet inæstimabile interesse. *Ibidem* n. 8.

LIBELLUS.

Libellus necessarius est, & litis contestatio, quando agitur actione iudicati, alleg. 76. n. 63. & non est danda probatio, sed sufficit ostendere sententiam. *Ibid.*

Libellus suspicionis debet esse scriptus, vel subscriptus per Advocatum, alleg. 96. n. 24. & 25.

LITERÆ.

Litteræ dimissoriae debent exprimere rationabilem causam, n. 52.

Fallit quando consuetudine contrarium receptum est. *Ibidem* n. 53.

Litteræ cambii habent processum summarium, alleg. 76. n. 73.

LOCATIO.

Locationis contractus, licet possit probari per testes in minori summa, tamen si altera pars velit, ut fiat scriptura, erit facienda. *Ibid.* n. 119.

Locationis contractus ad unum annum in bonis immobilibus, in minori summa potest probari per testes, secus si fiat ad plures annos, n. 120.

LUDUS.

Ludentes, & amittentes bona culpa sua, ludendo, vel expediendo extra modum, puniuntur per Ordinatum Lusitan. *Ibid.* n. 198.

LUSITANI.

Lusitani tenentur sequi communes opiniones Acurtiis, & Bart. alleg. 99. n. 14.

M

MACEDONIANUM.

Macedonianum S. C. non competit filiis familias contra fideiussiones, quas fecerint, nisi fuerint in fraudem, cum cautela, & limitando, alleg. 57. n. 8.

MAIORES.

Maiores, & non minores admittuntur ad regimen Republicæ. & hoc est illius favor, alleg. 7. n. 18.

Maiores 25. annorum habentur in omni causa minores, qui impetraverunt veniam ætatis, vel ut uxorati in ætate viginti annorum. *Ibid.* num. 21. & 22. præterquam in alienatione bonorum immobilium.

MAIORATUS.

Maioratus bonorum Regiæ Caronæ filius legitimus possessor non excludetur, si fecit se Clericum post filium susceptum, alleg. 32. n. 18.

MALEFICIUM.

Maleficium punitur, & ejus gravitas, alleg. 13. n. 82.

Malefici dicuntur hostes humanæ salutis, & inimici humani generis. *Ibid.* n. 83.

Maleficii variæ pœnæ apud varias gentes. *Ibid.* n. 85.

Maleficii pœna apud Castellanos, Lusitanos, & de jure communi. *Ibid.* n. 86. 87. & 88.

Maleficiorum receptatores puniuntur. *Ibid.* n. 89.

Maleficii crimen ventilatur in cap. illud 26. quæst. 1. & in Constit. Conimbr. *Ibid.* n. 90. & 91.

Malefici perdunt nobilitatem. *Ibidem* n. 93.

Maleficium est crimen mixti fori. *Ibid.* n. 94.

Malefici laici plebei puniuntur in Constit. Conimbr. & quid in nobili. *Ibid.* n. 95.

MALITIA.

Malitia non debet cui suffragari, alleg. 46. n. 9.

MARITARE, & MARITUS.

Maritare virgines est causa pia, alleg. 52. n. 9. declarando, & limitando. *Ibid.* n. 10. 11. & 12.

Maritus potest persequi injuriam factam uxori suæ, alleg. 64. n. 1.

Marito soli, & uxori, competit actio injuriarum pro injuria facta uxori de jure Castellæ, & Lusitaniæ. *Ibid.* n. 3.

- Maritus cum sit caput potest remittere injuriam factam uxori. *Ibid.* n. 14.
- Maritus potest occidere uxorem ob adulterium in Lusitania, & contingentia facti, alleg. 67. n. 15. & 16.
- Maritus, & uxor sunt duo in una carne, & efficiuntur unum corpus per matrimonium, alleg. 72. n. 44.
- Maritus, & uxor sunt correlativi. *Ibid.* n. 45.
- Maritus potest occidere uxorem impunè ob adulterium ex lege Lusitana, licèt sit prægnans, licèt aliud regulariter, alleg. 85. n. 2. 3. & 4. & reprobatur opinio Fulg. *Ibid.*
- Maritus qui occidit uxorem ob adulteriũ, qualiter debeat probare matrimonium. *Ibid.* n. 6. nec sufficit probare ex voce, & fama. *Ibid.* n. 7.
- Maritus potest occidere utrumque, vel alterum. *Ibid.* n. 8.
- Maritus solus in adulterio accusat. *Ibid.* n. 10. limitatur in adulterio simplici, non mixto. *Ibid.* n. 11.
- Maritus, quæ bona lucretur, quando occidit uxorem ob adulterium extra actũ illius, *Ibid.* n. 13.
- Maritus, quæ bona lucretur, quando eam accusavit de adulterio, & ad mortem damnata fuit. *Ibid.* n. 14. limitatur, nisi filios habeat, n. 15.
- Maritus amittit bona, quando occidit uxorem ob adulterium, & quia non probavit, condemnatur ad mortem, nisi filios habeat. *Ibid.* n. 16.
- Maritus quando occidit utrumque in actũ adulterii, omnia bona lucretur. *Ibid.* n. 17.
- Mariti apud Lusitanos non possunt alienare immobilia sine consensu suarum uxorum, alleg. 99. n. 19.

MATRIMONIUM.

- Matrimonium potest probari sine scriptura, alleg. 72. n. 105. & 106.
- Natrimonium potest probari per plures modos. *Ibid.* n. 109.

MEDIUS.

- Medius recusatus an possit causam remittere ad superiorem de recusatoris assensu, alleg. 69. n. 6.

MENSES.

- Menses duo debent intelligi de die 61. alleg. 89. n. 3.
- Menses duo si cadant in anno bissextili, satisfiet licèt in ultimo die actus expediat. *Ibid.* n. 5.

MERCATOR.

- Mercator an sit nobilis, & de eo, alleg. 13. n. 216.
- Mercatura quando repugnet nobilitati, vel non. *Ibid.* num. 217. & 218. limitatur, nisi consuetudo sit in contrarium. *Ibid.* n. 219.

MICHAEL AB AGIA.

- Michael ab Agia reprobatur, alleg. 34. n. 5.

MILES.

- Miles cœlestis militiæ, melioris conditionis est, quàm miles sæcularis militiæ, alleg. 29. num. 136. & ibi differentia inter utrumque, & convenientia, n. 137. & 138.

MINOR.

- Minor septennio, & constitutus in infantia, nec primam tonsuram, nec beneficium habere potest, alleg. 7. n. 5. & *ibid.* n. 6. incongruum esse beneficium habere, & contra jus naturale, & divinum, n. 17.
- Minor 14. annis an possit obtinere beneficium in Ecclesia Cathedrali. *Ibidem* n. 7. & 8.
- Minor 14. annis non potest habere beneficium Ecclesiasticũ per Concil. Trid. *Ibid.* n. 10. & sufficit, quod attingat. *Ibidem.* n. 14.
- Minor annorum 18. excusatur à servitio belli, vel militiæ, alleg. 8. n. 27. & apud Castellanos excusantur minores 14. annorum. *Ibid.* n. 28. & relinquitur arbitrio Capitanei. *Ibid.* n. 29.
- Minores Ordines suscepturus debet offerre bonum testimonium à Parocho, & Magistro scholæ, alleg. 9. num. 5.
- Minor 14. annis potest habere beneficium ex dispensatione, alleg. 12. num. 14. & hæc dispensatio debet esse Apostolica. *Ibid.* n. 15.
- Minor in actibus judicialibus si fuerit læsus, habet restitutionem, alleg. 20. numer. 15.

Minor an habeat restitutionem in opposi-
tione declinatoria fori, alleg. 65. n. 53.

Minorum Ordo incepit à S. Francisco, al-
leg. 66. n. 6.

Minor non restituitur contra transactio-
nem, nec contra confessionem factam in
favorem accusati, nec adversus pacem
de morte patris, alleg. 96. n. 58.

Minoribus competit restitutio contra la-
psum duorum mensium, alleg. 89. n. 6.
& per quem possit restitutio concedi, n.
10.

MISERABILIS.

Miserabilis qui dicatur, arbitrio iudicis
relinquitur, alleg. 67. n. 17.

MIXTUM FORUM.

Mixti fori casus si inquiretur per iudicem
sæcularem, & in inquisitione sint culpa-
ri laici, cognitio privativè pertinet ad
iudicem sæcularem, alleg. 55. n. 5. de-
clarando, n. 6. & 7.

Mixti fori casus cognitio etiam contra lai-
cos pertinet ad iudicem Ecclesiasticum
si præventa sit iurisdictio. *Ibid.* n. 8. li-
mitando, & declarando, *Ibid.* n. 10. 11.
& 12.

MONASTERIUM.

Monasteriis an concedatur privilegium
trahendi ad Curiam, & quod Moniales
res expedita est, alleg. 66. n. 5. ampli-
atur, licèt divites sint, n. 2. limitatur, ni-
si habeant iurisditionem, quia nec acti-
vè, nec passivè eo uti possunt, imò tra-
hi possunt per adversarios, n. 3. & casus
contingentia.

Monasterium Sancti Francisci, Sancti
Dominici, & Carmelitarum, utuntur
privilegio trahendi ad Curiam, *Ibid.*
n. 16.

MONC, AM OPPIDUM.

Monc,am oppidi incolæ, quorum negotia-
tio ut plurimum consistit in vini em-
ptione, & venditione, ex licentia Re-
gis, non amittunt nobilitatem ex ea ne-
gotiatione, alleg. 13. n. 222.

MOTUS PROPRIUS.

Motus Pii V. declaratur, alleg. 33. à n. 14.
usque ad n. 16.

MULIER.

Mulier conjugata volens accusare suam
injuriam debet habere licentiam ma-

riti, vel iudicis, alleg. 64. n. 13.

Mulier inhonestè vivens non habet privi-
legium trahendi ad Curiam, alleg. 65.
n. 58.

Mulierem condemnatam ad mortem ob
adulterium non licet cuilibet de populo
occidere, alleg. 67. n. 18.

MULTUS.

Multi sunt casus, in quibus proceditur
contra absentes pro parte iustitiæ. alleg.
95. n. 2.

Multi sunt casus, in quibus proceditur per
inquisitionem ad instantiam partis, vel
iustitiæ. *Ibid.* n. 3.

N**NATURALES.**

Naturales dicuntur nati ex illis, in-
ter quos poterat matrimonium cõ-
sistere, alleg. 6. n. 33. ampliatur, li-
cèt suscipiantur à patre Clerico in mi-
noribus constituto, & beneficium ha-
bente, n. 37.

Naturalis obligatio oritur ex voluntate
minus solemnè, alleg. 27. n. 7. & 13.

Naturalis obligatio tollitur per ademptio-
nem minus solemnem. *Ibid.*

NEGOTIATOR, & NEGOTIATIO.

Negotiator difficulter exiit à peccatis
labiorum, alleg. 28. n. 12.

Negotiationes sunt ordinatæ ad lucrum
terrenum, cujus Clerici sunt contem-
ptores. *Ibid.* n. 13.

Negotiatio est prohibita Clericis in mi-
noribus, qui habent beneficium. *Ibid.*
n. 15.

NOBILITAS.

Nobilitas perditur in crimine sodomix,
alleg. 13. n. 21.

Nobilitas perditur in crimine falsitatis.
Ibid. n. 33.

Nobilitatem perdunt facientes falsam
monetam. *Ibid.* n. 43.

Nobilitas perditur in crimine falsi. *Ibid.*
n. 48.

Nobilis in una Provincia, nobilis habetur
in alia. *Ibid.* n. 220.

Nobilitas variatur ex variatione regio-
num. *Ibid.* n. 121.

Non